DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

8. juli 1999 *

I sag C-199/92 P,

Hüls AG, Marl (Tyskland), først ved advokat H.-J. Herrmann, senere ved advokat F. Montag, Köln, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokatfirmaet Loesch & Wolter, 8, rue Zithe,

appellant,

støttet af

DSM NV, Heerlen (Nederlandene), ved advokat I.G.F. Cath, Haag, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat L. Dupong, 14 A, rue des Bains,

intervenient,

angående appel af dom afsagt den 10. marts 1992 af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (Første Afdeling) i sag T-9/89, Hüls mod Kommissionen (Sml. II, s. 499), hvori der er nedlagt påstand om ophævelse af denne dom,

* Processprog: tysk.

den anden part i appelsagen:

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk rådgiver G. zur Hausen og B. Jansen, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos C. Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

sagsøgt i første instans,

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P.J.G. Kapteyn, og dommerne G. Hirsch, G.F. Mancini (refererende dommer), J.L. Murray og H. Ragnemalm,

generaladvokat: G. Cosmas

justitssekretær: assisterende justitssekretær H. von Holstein og ekspeditionssekretær D. Louterman-Hubeau,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at parterne har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 12. marts 1997,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 15. juli 1997,

afsagt følgende

Dom

1 Ved appelskrift indleveret til Domstolens Justitskontor den 14. maj 1992 har Hüls AG (herefter »Hüls«) i medfør af artikel 49 i EF-statutten for Domstolen iværksat appel af den dom, som Retten i Første Instans afsagde den 10. marts 1992 i sagen Hüls mod Kommissionen (sag T-9/89, Sml. II, s. 499, herefter »den appellerede dom«).

Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger ved Retten

2 De faktiske omstændigheder, der ligger til grund for appellen, og som fremgår af den appellerede dom, er følgende.

3 En række virksomheder i den europæiske petrokemiske industri anlagde sag ved Retten med påstand om annullation af Kommissionens beslutning 86/398/EØF af 23. april 1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31.149 — Polypropylen, EFT L 230, s. 1, herefter »polypropylen-beslutningen«).

4 Kommissionen fastslog, hvilket Retten tiltrådte på dette punkt, at polypropylenmarkedet før 1977 blev dækket af ti producenter, hvoraf fire (Montedison SpA (herefter »Monte«), Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc (herefter »ICI«) og Shell International Chemical Company Ltd (herefter »Shell«) tilsammen havde en markedsandel på 64%. Efter udløbet af de patenter, som Monte var indehaver af, kom der nye producenter på markedet i 1977, hvilket

indebar en betydelig forøgelse af produktionskapaciteten uden dog at medføre en tilsvarende stigning i efterspørgslen. Dette medførte en udnyttelse af produktionskapaciteten på mellem 60% i 1977 og 90% i 1983. Hver enkelt af de producenter, der var etableret i Fællesskabet på det pågældende tidspunkt, solgte i alle eller i næsten alle medlemsstaterne.

5 Hüls var blandt de nye producenter, der kom ind på markedet i 1977. Selskabets markedsandel i Vesteuropa lå på mellem 4,5 og 6,5%.

6 Efter en række undersøgelser foretaget samtidig i flere af sektorens virksomheder fremsatte Kommissionen til flere polypropylen-producenter anmodninger om oplysninger i medfør af artikel 11 i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81). Det fremgår af præmis 6 i den appellerede dom, at Kommissionen på grundlag af de tilvejebragte oplysninger konkluderede, at de pågældende producenter fra 1977-1983 ved en række prisinitiativer i strid med EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF) regelmæssigt havde fastsat målpriser og udviklet et system med årlig kontrol af salgsmængder med henblik på at fordele det til rådighed værende marked ud fra aftalte mængder eller procentsatser. Kommissionen besluttede derfor at indlede proceduren efter artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 og at fremsende en skriftlig meddelelse om klagepunkterne til flere virksomheder, herunder Hüls.

7 Efter procedurens afslutning vedtog Kommissionen polypropylen-beslutningen, ved hvilken den fastslog, at Hüls havde overtrådt artikel 85, stk. 1, ved, sammen med andre virksomheder — hvad Hüls angår — fra et ukendt tidspunkt mellem 1977 og 1979 og mindst til november 1983 at have deltaget i en aftale og

samordnet praksis, der havde sin oprindelse i 1977, og hvorved de producenter, der leverer polypropylen til Fællesskabets område:

— kontaktede hinanden og regelmæssigt (fra begyndelsen af 1981 to gange om måneden) mødtes på en række hemmelige møder for at drøfte og fastlægge deres forretningspolitik

— fra tid til anden fastsatte »målpriser« (eller minimumspriser) for salg af produktet i hver af EF's medlemsstater

— vedtog forskellige foranstaltninger med det formål at lette iværksættelsen af sådanne målpriser, omfattende (hovedsagelig) midlertidige produktionsbegrænsninger, udveksling af detaljerede oplysninger om deres leverancer, afholdelse af lokale møder og fra udgangen af 1982 et »kundeledelsessystem« med henblik på gennemførelse af prisforhøjelser over for bestemte kunder

— indførte samtidige prisforhøjelser for at virkeliggøre disse mål

— delte markedet ved at tildele hver producent et årligt salgsmål eller en årlig »kvote« (1979, 1980 og i det mindste en del af 1983) eller, i mangel af en endelig aftale for hele året, krævede, at producenterne begrænsede deres salg i hver måned på basis af salget i en foregående periode (1981 og 1982).

8 Kommissionen opfordrede derpå de forskellige virksomheder til omgående at bringe disse overtrædelser til ophør og for fremtiden at afstå fra enhver aftale eller samordnet praksis med samme eller tilsvarende formål eller virkning. Kommissionen pålagde dem tillige at afstå fra enhver udveksling af oplysninger af en art, der normalt betragtes som forretningshemmeligheder og påse, at enhver udveksling af generelle oplysninger (f.eks. via Fides) skulle være udformet således, at der ikke meddeles oplysninger, hvoraf individuelle producenters adfærd kan udledes (polypropylen-beslutningens artikel 2).

9 Hüls blev pålagt en bøde på 2 750 000 ECU eller 5 898 447,50 DEM (polypropylen-beslutningens artikel 3).

10 Den 2. august 1986 rejste Hüls annullationssøgsmål til prøvelse af beslutningen for Domstolen, som ved kendelse af 15. november 1989 henviste sagen til Retten i medfør af Rådets afgørelse 88/591/EKSF, EØF, Euratom af 24. oktober 1988 om oprettelse af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (EFT L 319, s. 1).

11 For Retten nedlagde Hüls påstand om annullation af polypropylen-beslutningen, subsidiært om nedsættelse af den bøde, der var pålagt sagsøgeren, ligesom Hüls påstod Kommissionen tilpligtet at betale sagens omkostninger.

12 Kommissionen nedlagde påstand om frifindelse og om, at sagsøgeren tilpligtedes at betale sagens omkostninger.

13 Ved særskilt dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 4. marts 1992 begærede Hüls datoen for dommens afsigelse udsagt, genåbning af den mundtlige forhandling for foranstaltninger til tilrettelæggelse af sagen samt bevisoptagelse i henhold til procesreglementets artikel 62, 64, 65 og 66 på grund af de af

Kommissionen fremsatte erklæringer under retsmødet for Retten i sagen BASF m.fl. mod Kommissionen (dom af 27.2.1992, forenede sager T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 og T-104/89, Sml. II, s. 315, herefter »Rettens PVC-dom«).

Den appellerede dom

Klarlæggelsen af overtrædelsen — faktiske konstateringer

Systemet med regelmæssige møder

14 Hvad angår ordningen med periodiske møder mellem polypropylen-producenterne for perioden fra 1977 til udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 antog Retten for det første i præmis 96, at det eneste bevis, Kommissionen havde fremlagt for at påvise, at Hüls deltog i møderne i den omhandlede periode, var ICI's svar på begæringen om oplysninger. I præmis 97 fastslog Retten, at dette svar, som medregnede Hüls blandt de faste deltagere i møderne, udtrykkeligt tog sigte på selskabets deltagelse i »ekspert«- og »chef«-møderne, uden at det præciseredes fra hvilket tidspunkt. På grundlag af ICI's svar på denne begæring om oplysninger bemærkede Retten i præmis 99, at møderne blev påbegyndt ved udgangen af 1978, og at de afsnit, Kommissionen påberåbte sig for at påvise, at Hüls deltog i møderne i december 1977, ikke vedrørte disse møder, men »ad hoc«-møderne. Retten konkluderede i præmis 102, at Kommissionen ikke kunne

påpege noget forhold, der viste, at Hüls deltog i overtrædelsen før udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979, og den havde derfor ikke ført tilstrækkeligt bevis herfor.

15 Vedrørende perioden fra udgangen af 1978 eller fra begyndelsen af 1979 til november 1983 fastslog Retten i præmis 114, at ICI's svar på begæringen om oplysninger uden nogen tidsmæssig begrænsning placerede Hüls — i modsætning til to andre producenter — blandt de faste deltagere i »chef«- og »ekspert«-møderne. Svaret måtte forstås således, at det viste, at sagsøgeren fra starten deltog i systemet med »chef«- og »ekspert«-møder, der blev påbegyndt i slutningen af 1978 eller begyndelsen af 1979. Til disse forhold føjede Retten i præmis 115, at ICI's svar på dette punkt underbyggedes af, at der ud for sagsøgerens navn i de tabeller, der blev fundet hos ICI, Atochem SA og SA Hercules Chemicals NV, var anført oplysninger om selskabets omsætning, mens det ikke var muligt at opstille disse tabeller, på grundlag af statistikker fra Fides-systemet. ICI havde i øvrigt i sit svar på begæringen om oplysninger vedrørende en af disse tabeller oplyst, at »the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves« (»kilden til oplysningerne om faktiske historiske tal i denne tabel må have været producenterne selv«). Hertil kom ifølge Rettens bemærkninger i præmis 116, at Hüls' svar på begæringen om oplysninger var ufuldstændig, for så vidt som der ikke henvistes til selskabets deltagelse i et møde i januar 1981, hvis mødereferat afslørede, at Hüls var blandt deltagerne. Endvidere anførte Retten i præmis 117, at Hüls for Retten havde erkendt at have deltaget regelmæssigt i møderne i 1982 og 1983, mens selskabet i sit svar på begæringen om oplysninger anførte, at det ikke havde deltaget i møderne før andet halvår 1982.

16 Retten udledte heraf i præmis 118, at Kommissionen derfor korrekt kunne antage, at Hüls havde deltaget regelmæssigt i de periodiske møder mellem polypropylen-producenter allerede fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 og indtil udgangen af september 1983. I præmis 119 fastslog Retten, at Kommissionen korrekt, på grundlag af de oplysninger, som ICI gav i svaret på begæringen om oplysninger, og som underbyggedes af en række mødereferater, fandt, at formålet med møderne navnlig var at fastsætte målpriser og salgsmål. Ifølge præmis 121 i den appellerede dom kunne Kommissionen med rette også udlede af ICI's svar i relation til regelmæssigheden af »chef«- og »ekspert«-møderne, samt af den ensartede karakter af og genstand for møderne, at disse indgik i en ordning med periodiske møder.

17 Retten tilføjede i præmis 122-125, at de af Hüls fremførte argumenter til støtte for, at selskabets deltagelse i møderne ikke kunne anses for retsstridig, ikke kunne tages til følge. Således forholdt det sig ifølge Retten med den opfattelse, hvorefter Hüls i sin egenskab af lille producent ikke kunne udeblive fra møderne, da det havde mulighed for at give Kommissionen oplysninger om møderne og anmode den om at bringe dem til ophør. Det samme måtte gælde med strategien bestående i at omlægge produktionen fra basisprodukter til specialprodukter, som ifølge Hüls havde ført til en interessekonflikt mellem selskabet og de øvrige producenter, idet Retten fastslog, at diskussionerne om fastsættelse af salgsmål også vedrørte specialprodukter. Hvad angår den misinformation og mentale begrænsning, som Hüls hævdede at have praktiseret under møderne, bemærkede Retten, at selskabet i hvert fald gav sine konkurrenter det indtryk, at det deltog i møderne ud fra samme bevæggrunde som de.

18 I præmis 126 udledte Retten heraf, at det måtte påhvile Hüls at fremkomme med indicier til støtte for, at selskabet ikke deltog i møderne ud fra et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses, og således påvise, at dets konkurrenter vidste, at det deltog i møderne med andre bevæggrunde end dem. Herved anførte Retten i præmis 127, at Hüls' argumenter vedrørende selskabets adfærd på markedet ikke kunne være indicium for, at selskabet ikke havde ønske om at begrænse konkurrencen. Selv om det måtte antages, at konkurrenterne vidste det, er det forhold, at selskabet udvekslede oplysninger med disse, som en erhvervsdrivende normalt behandler strengt fortroligt, tilstrækkeligt til at påvise, at selskabet havde et ønske om, at konkurrencen skulle begrænses.

19 Retten konkluderede heraf i præmis 129, at Kommissionen havde ført tilstrækkeligt bevis for, at Hüls deltog regelmæssigt i de periodiske møder for polypropylen-producenter fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 til september 1983, at disse møder navnlig havde til formål at fastsætte målpriser og salgsmål, og at de var en del af et system.

Prisinitiativerne

20 I præmis 167 fastslog Retten, at det fremgik af referaterne af de periodiske møder for polypropylen-producenter, at de producenter, der deltog i møderne, dér blev enige om de prisinitiativer, som var nævnt i polypropylen-beslutningen. Ifølge præmis 168 antoges det, at da der var ført tilstrækkeligt bevis for, at Hüls havde deltaget i disse møder, kunne selskabet ikke gøre gældende, at det ikke tilsluttede sig de prisinitiativer, som blev besluttet, planlagt og kontrolleret, uden at fremkomme med indicier til støtte herfor. I præmis 170 fandt Retten, at Hüls' argumentation, hvorefter selskabet ikke havde taget hensyn til resultatet af møderne for at fastlægge sin prismæssige markedsadfærd, ikke kunne anses for indicium for, at Hüls — således som selskabet havde påstået — ikke tilsluttede sig de aftalte prisinitiativer. Det bemærkedes, at det ikke kunne udelukkes, at Hüls havde deltaget i fastsættelsen af prismål ved møderne, men højst indebære, at selskabet ikke havde gennemført resultatet af disse møder. I præmis 171 antog Retten, at der på trods af, at der var betydelige forskelle mellem de faktisk anvendte priser og målpriserne blandt producenterne selv, var tilfredshed med resultaterne af deres møder.

21 I præmis 172 fandt Retten, at Hüls under alle omstændigheder i større omfang, end selskabet selv hævdede, iværksatte resultatet af møderne, i hvert fald efter 1982, fra hvilket tidspunkt Kommissionen kunne fremlægge prisinstrukser, der hidrørte fra Hüls, og som faldt sammen med de under møderne fastlagte prismål og med de af andre producenter afgivne prisinstrukser. Med hensyn til den rent interne karakter af Hüls' prisinstrukser og de af selskabet fastsatte målpriser fastslog Retten, at selv om prisinstrukserne ganske vist var interne i den forstand, at de af hovedkontoret blev fremsendt til salgskontorerne, blev de givet med henblik på at blive gennemført og således direkte eller indirekte at medføre virkninger eksternt. I præmis 174 tilføjede Retten, at Kommissionen korrekt havde udledt af ICI's svar på begæringen om oplysninger, at disse prisinitiativer var led i et system med fastsættelse af målpriser, som fortsat anvendtes, selv når diskussionerne mellem producenterne ikke mundede ud i fastsættelsen af et bestemt formål. Endelig udtalte Retten i præmis 175, at selv om det sidste producentmøde, som Kommissionen havde ført bevis for, blev afholdt den 29. september 1983, udsendte nogle producenter alligevel fra den 20. september til den 25. oktober 1983 overensstemmende prisinstrukser, der skulle træde i kraft den 1. november 1983, og Kommissionen kunne derfor med rette lægge til grund, at der var knyttet virkninger til producentmøderne indtil november 1983.

22 Retten konkluderede heraf i præmis 177, at Kommissionen således havde ført tilstrækkeligt bevis for, at Hüls var blandt de polypropylen-producenter, der blev enige om de prisinitiativer, som var nævnt i beslutningen, at disse initiativer var led i et system, og at virkningerne af disse prisinitiativer udfoldede sig indtil november 1983.

Foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne

23 I præmis 189 fandt Retten, at polypropylen-beslutningen måtte fortolkes således, at de enkelte producenter på forskellige tidspunkter ved møderne sammen med de øvrige producenter vedtog en helhed af foranstaltninger, der er nævnt i beslutningen, og som gik ud på at skabe gunstige betingelser for en prisforhøjelse, navnlig ved kunstigt at reducere udbuddet af polypropylen. Gennemførelsen af de enkelte foranstaltninger i denne helhed blev fordelt i henhold til en aftale mellem de forskellige producenter på grundlag af deres særlige situation. I præmis 190 fastslog Retten, at da Hüls deltog i de møder, hvor disse foranstaltninger blev vedtaget, tilsluttede selskabet sig sammen med de øvrige producenter disse, da det ikke havde fremlagt bevis for det modsatte.

24 For så vidt angår »kontoledelse« fastslog Retten i præmis 191, at Hüls deltog i fire møder, hvorunder dette system blev diskuteret af producenterne, og det fremgår af referaterne af disse møder, at selskabet herunder afgav oplysninger vedrørende sine kunder. Ifølge præmis 192 bekræftedes iværksættelsen af dette system af referatet af mødet den 3. maj 1983 samt af ICI's besvarelse af begæringen om oplysninger. I præmis 193-196 udtalte Retten, at disse forskellige elementer ikke afkræftedes af de argumenter, Hüls havde fremført vedrørende de vigtige kundevandringer, som fandt sted i 1982 og 1983 vedrørende den omstændighed, at navnet Hüls var anført mellem parenteser i en tabel vedlagt referatet af mødet den 2. december 1982 og vedrørende de forskelle, der bestod mellem denne tabel og den tabel, der var vedlagt referatet af mødet den 2. september 1982.

25 I øvrigt fastslog Retten i præmis 197, at Hüls i sit svar på begæringen om oplysninger erkendte at have deltaget i lokale møder i Danmark, og at formålet med disse møder bekræftes af referatet af mødet den 2. november 1982, som viser, at disse møder havde til formål at sikre anvendelse på lokalt niveau af de trufne foranstaltninger. Endelig fandt Retten i præmis 198, at referatet af mødet den 2. december 1982, sammenholdt med ICI's svar på begæringen om oplysninger, ubestrideligt beviste, at de tyske producenter havde udøvet pression mod de uvillige producenter.

26 I præmis 199 fandt Retten heraf at måtte konkludere, at Kommissionen havde ført tilstrækkeligt bevis for, at Hüls var blandt de polypropylen-producenter, som blev enige om de i beslutningen nævnte foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne.

Mængdemål og kvoter

27 Først påpegede Retten i præmis 231, at Hüls fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 deltog regelmæssigt i de periodiske møder for polypropylen-producenter, hvorunder producenterne drøftede deres salgsmængder og udvekslede oplysninger herom. I præmis 232 anførte den, at samtidig med, at Hüls deltog i møderne, fremgik selskabets navn også af forskellige tabeller, hvis indhold klart viste, at de skulle anvendes til at fastlægge salgsmål. Kommissionen fandtes derfor med rette at have lagt til grund, at oplysningerne i tabellerne var givet af Hüls i forbindelse med de møder, selskabet deltog i. Følgelig kunne det argument, som Hüls udledte af den omstændighed, at de nævnte tabeller var interne dokumenter, som var udarbejdet på grundlag af Fides-statistikker, ikke tages til følge. I præmis 233 udtalte Retten, at med det ordvalg, der var anvendt i tabellerne vedrørende 1979 og 1980, kunne det lægges til grund, at der blev opnået enighed mellem producenterne.

28 Hvad nærmere angår 1979 fandt Retten, jf. præmis 234 og 235, at referatet af mødet den 26. og 27. september 1979 og den udaterede tabel med overskriften »Producers' Sales to West Europe«, der blev fundet hos ICI, dementerede Hüls' påstand om, at der ikke bestod en kvoteordning i 1979.

29 I præmis 236-239 bemærkede Retten hvad angår 1980, at det af den tabel af 26. februar 1980, der blev fundet hos Atochem SA, samt af referaterne af møderne i januar 1981, fremgik, at der var fastsat salgsmål for hele året; herved fandt Retten, at tallene i de to kilder vel var forskellige, men at dette skyldtes, at producenternes forudsigelser måtte ændres i nedadgående retning. Retten fandt, at den omstændighed, at de mål, der var tildelt Hüls, var identiske i de forskellige tabeller for 1980 og 1981, ikke havde betydning, og at angivelsen i tabellen af 26. februar 1980 »to be rechecked« (»skal kontrolleres«) ikke kunne rejse tvivl om eksistensen af en enighed, men blot angav, at der på det pågældende tidspunkt stadig skulle foretages undersøgelser; det tilføjedes, at det fremgik af referatet af møderne i januar 1981, at Hüls afgav oplysninger om salgstal for 1980 for at sammenligne dem med de salgsmål, der var fastlagt og accepteret for 1980.

30 I præmis 240-245 bemærkede Retten, at det med hensyn til 1981 over for producenterne var gjort gældende, at de deltog i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteaftale, at de gav meddelelse om deres ønskede salgsmængder, at de som en midlertidig foranstaltning blev enige om i februar og marts 1981 at reducere deres månedlige salg til 1/12 del af 85% af det »mål«, der var aftalt for 1980, at de for resten af året påtog sig den samme teoretiske kvote som i det foregående år, og at de kontrollerede, at deres salg lå inden for den tildelte teoretiske kvote. Ifølge Retten bekræftede en række tabeller og et internt notat fra ICI, at de nævnte forhandlinger eksisterede, og at der blev meddelt »ambitions«; vedtagelsen af midlertidige foranstaltninger i februar og marts 1981 fremgik af referatet af møderne i januar 1981; det forhold, at producenterne for resten af året påtog sig den samme teoretiske kvote som i det foregående år og kontrollerede, at deres salg lå inden for denne kvote, ved hver måned at udveksle oplysninger om deres salg, bevistes ved at sammenholde en tabel af 20. december 1981, en udateret tabel med overskriften »Scarti per società« (»Fravigelser opdelt på selskaber«), fundet hos ICI og endnu en udateret tabel, der ligeledes blev fundet hos ICI; at Hüls deltog i disse forskellige handlinger fremgik dels af, at selskabet deltog i møder, hvorunder disse

handlinger blev foretaget, dels af, at selskabets navn nævnes i de ovennævnte dokumenter.

31 I præmis 246-249 udtalte Retten, at det — for så vidt angår 1982 — over for producenterne var gjort gældende, at de deltog i forhandlinger med henblik på at nå frem til en kvoteaftale for dette år, at de gav meddelelse om deres ønskede salgsmængder, at de — da der ikke blev indgået en endelig aftale — ved møderne orienterede om deres månedlige omsætning i første halvår, som blev sammenlignet med den procentvise andel af salget i det foregående år, og at de i andet halvår bestræbte sig på at begrænse deres månedlige salg til den procentvise markedsandel i årets første halvdel. Det forhold, at disse forhandlinger havde fundet sted, og at de havde meddelt deres ønsker, fandt Retten bekræftet af et dokument med overskriften »Scheme for discussions 'quota system 1982'«, af et notat fra ICI med overskriften »Polypropylene 1982, Guidelines«, af en tabel af 17. februar 1982 og af en tabel affattet på italiensk, som indeholdt et komplekst forslag; foranstaltningerne for første halvår blev bevist ved referatet af mødet den 13. maj 1982; gennemførelsen af foranstaltningerne blev bekræftet af referatet af møderne den 9. juli 1982, 20. og 21. juli samt 20. august 1982; de foranstaltninger, der blev truffet for andet halvår, blev bevist ved referatet af mødet den 6. oktober 1982, og bibeholdelsen af dem blev bekræftet ved referatet af mødet den 2. december 1982, uden at denne konstatering kunne afkræftes ved et internt notat fra ICI af december 1982.

32 For så vidt angår 1981 og 1982 fandt Retten tillige i præmis 250, at Kommissionen af det forhold, at der ved de periodiske møder var en gensidig kontrol af, at der blev gennemført et system med begrænsning af det månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode, med rette havde udledt, at dette system var vedtaget af mødedeltagerne.

33 For så vidt angår 1983 bemærkede Retten i præmis 251-256, at det fremgik af de dokumenter, Kommissionen havde fremlagt, at polypropylen-producenterne i slutningen af 1982 og i begyndelsen af 1983 drøftede en kvoteordning for 1983, at Hüls havde deltaget i de møder, hvor disse drøftelser fandt sted, og at der i tabel 2 til referatet af mødet den 2. december 1982 var anført »acceptable« ved siden af den kvote, der var anført ud for Hüls' navn, således at selskabet deltog i forhandlingerne med henblik på at nå frem til en kvoteordning for 1983. Ifølge

Retten udledte Kommissionen korrekt ved at sammenholde referatet af mødet den 1. juni 1983 med referatet af et internt møde i Shell-gruppen af 17. marts 1983 — bekræftet ved to andre dokumenter, som nævnede tallet 11% som Shell's markedsandel — at forhandlingerne havde ført til at indføre et sådant system på trods af ret afvigende synspunkter i begyndelsen.

34 I præmis 257-260 fandt Retten, at Hüls' argument vedrørende markedsudviklingen var uden betydning, da beslutningen alene foreholdt producenterne, at de blot havde aftalt kvoterne, ikke, at de havde overholdt dem. Det påpegedes, at sammenligningen af de forskellige producenters salgstal med de salgsmål, de var blevet tildelt, og den omstændighed, at de afgav beretning om deres salg i bestemte perioder, viste, at kvoteordningen — modsat Hüls' forklaring — ikke alene angik basisprodukter, men samtlige polypropylen-kvaliteter. Retten tilføjede, at Kommissionen som følge af, at de forskellige foranstaltninger til begrænsning af salget var ens — nemlig at begrænse presset på priserne som følge af udbudsoverskuddet — med rette havde kunnet antage, at foranstaltningerne var led i en kvoteordning.

35 Heraf konkluderede Retten i præmis 261, at Kommissionen havde ført tilstrækkeligt bevis for, at Hüls var blandt de polypropylen-producenter, der blev enige om de salgsmål for 1979, 1980 og første halvår af 1983 og i 1981 og 1982 om den begrænsning af deres månedlige salg på grundlag af salget i en tidligere periode, som var nævnt i beslutningen, og som var led i en kvoteordning.

Bøden

36 I præmis 353 bemærkede Retten, at det fremgik af dens vurdering vedrørende beviset for overtrædelsen, at Kommissionen korrekt havde ført bevis for Hüls' rolle i overtrædelsen fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979, og at Kommissionen derfor i beslutningen med rette havde taget hensyn til denne rolle ved udmålingen af den bøde, der var pålagt Hüls.

37 Den fastslog i præmis 361, at Kommissionen ved fastsættelsen af den bøde, der var pålagt Hüls, dels havde fastlagt kriterier for fastsættelse af det generelle niveau for de bøder, der var pålagt de af beslutningen berørte virksomheder (108. betragtning til beslutningen), dels havde fastlagt kriterier med henblik på at foretage en rimelig udmåling af de bøder, der blev pålagt den enkelte virksomhed (109. betragtning til beslutningen).

38 I præmis 381 konkluderede Retten, at den bøde, der var pålagt Hüls, var rimelig under hensyn til grovheden af den tilsidesættelse af Fællesskabets konkurrenceregler, som det kunne fastslås, at selskabet havde begået, men bøden burde nedsættes, idet overtrædelsen havde en kortere varighed.

Påstanden om genåbning af den mundtlige forhandling

39 Vedrørende den i præmis 382 nævnte begæring om genåbning af den mundtlige forhandling fandt Retten, efter på ny at have hørt generaladvokaten, i præmis 383, at det var ufornødent at genåbne den mundtlige forhandling i overensstemmelse med procesreglementets artikel 62 og at foranstalte den af Hüls ønskede bevisoptagelse.

40 I præmis 384 udtalte Retten:

»Det skal for det første fastslås, at ovennævnte dom af 27. februar 1992 ikke kan begrunde en genåbning af den mundtlige forhandling i denne sag. Til forskel fra sagsøgernes argumentation i PVC-sagerne (jf. Rettens dom af 27.2.1992, præmis 13), har sagsøgeren i denne sag indtil afslutningen af den mundtlige forhandling end ikke antydningsvis gjort gældende, at den anfægtede beslutning er en nullitet på grund af de påberåbte fejl. Man må derfor rejse det spørgsmål, om sagsøgeren i tilstrækkeligt omfang har godtgjort, hvorfor selskabet i denne sag, til forskel fra PVC-sagerne, ikke tidligere har påberåbt sig de hævdede mangler, der under alle omstændigheder må have foreligget forud for sagens anlæg. Selv om det påhviler Fællesskabets retsinstanser i forbindelse med annullationssøgsmål i henhold til EØF-traktatens artikel 173, stk. 2, ex officio at undersøge spørgsmålet, om den anfægtede retsakt foreligger, betyder dette imidlertid ikke, at der i alle sager i henhold til EØF-traktatens artikel 173, stk. 2, ex officio skal foranstaltes undersøgelser vedrørende den anfægtede retsakts eventuelle nullitet. Det er kun, for så vidt som parterne fremfører tilstrækkelige holdepunkter for, at den anfægtede retsakt er en nullitet, at retsinstanserne er forpligtet til at undersøge dette spørgsmål ex officio. I denne sag indeholder sagsøgerens argumentation ikke tilstrækkelige beviser til at godtgøre, at beslutningen er en nullitet. Sagsøgeren har under afsnit I, punkt 2, i sit indlæg påberåbt sig en tilsidesættelse af den sproglige ordning i henhold til Kommissionens forretningsorden. En sådan tilsidesættelse kan imidlertid ikke medføre den anfægtede retsakts nullitet, men alene — såfremt tilsidesættelsen påberåbes rettidigt — dens annullation. Sagsøgeren har endvidere under afsnit I, punkt 3, i sit indlæg gjort gældende, at der under hensyn til de omstændigheder, hvorunder PVC-proceduren forløb, består en formodning for, at Kommissionen endvidere uden beføjelse har foretaget efterfølgende ændringer af sine polypropylen-beslutninger. Sagsøgeren har imidlertid ikke forklaret, hvorfor Kommissionen også skulle have foretaget efterfølgende ændringer af beslutningen i 1986. dvs. i en normal situation, der adskiller sig betydeligt fra de særegne omstændigheder ved PVC-proceduren, der var karakteriseret ved den omstændighed, at Kommissionens mandat udløb i januar 1989. Den simple henvisning til 'manglende bevidsthed om at have begået en fejl' er ikke tilstrækkelig i denne henseende. Den af sagsøgeren herom fremførte generelle formodning udgør ikke en tilstrækkelig anledning til at foranstalte bevisoptagelse efter genåbning af den mundtlige forhandling.«

41 Præmis 385 lyder således:

»Endelig må sagsøgerens argumentation under afsnit I, punkt 1, i indlægget forstås således, at det på grundlag af Kommissionens befuldmægtigedes erklæringer i PVC-sagerne gøres gældende, at den anfægtede beslutning ikke foreligger i original bekræftet ved underskrift af Kommissionens formand og generalsekretær. Selv om det antages, at denne fejl foreligger, fører det imidlertid ikke i sig selv til, at den anfægtede beslutning må anses for en nullitet. I modsætning til de flere gange omtalte PVC-sager har sagsøgeren i denne sag ikke fremført konkrete holdepunkter for, at princippet om, at der ikke må ændres i en udstedt retsakt, er blevet tilsidesat efter vedtagelsen af den anfægtede beslutning, og at denne således — til gunst for sagsøgeren — skulle have mistet den gyldighedsformodning, der formelt tilkom den. Det forhold, at der ikke foreligger en bekræftet original, medfører derfor ikke i sig selv, at den anfægtede retsakt er en nullitet. Der var således heller ikke som følge af denne omstændighed grundlag for at genåbne den mundtlige forhandling med henblik på at iværksætte en ny bevisoptagelse. Da sagsøgerens argumentation ikke havde kunnet begrunde en begæring om ekstraordinær genoptagelse, kunne anmodningen om genåbning af den mundtlige forhandling ikke imødekommes.«

42 Retten annullerede artikel 1, syvende led, i polypropylen-beslutningen for så vidt det heri fastslås, at Hüls deltog i overtrædelsen fra et ukendt tidspunkt mellem 1977 og 1979 og ikke fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979. Retten nedsatte den bøde, der var pålagt Hüls ved beslutningens artikel 3, og fastsatte den til 2 337 500 ECU, svarende til 5 013 680,38 DEM. I øvrigt frifandt Retten sagsøgte og pålagde Hüls at betale sine egne omkostninger og halvdelen af Kommissionens, som da skulle bære halvdelen af sine egne omkostninger.

Appellen

43 I appelsagen har Hüls nedlagt følgende påstande:

— Den appellerede dom ophæves, og det fastslås, at polypropylen-beslutningen er en nullitet.

— Subsidiært ophæves den appellerede dom, og polypropylen-beslutningen annulleres i sin helhed.

— Mere subsidiært ophæves den appellerede dom, og polypropylen-beslutningen annulleres, for så vidt som denne blev opretholdt og bøden fastsat til 2 337 500 ECU, samt appellanten tilpligtet at betale sagens omkostninger, ligesom der afsiges dom i overensstemmelse med de påstande, Hüls fremsatte i første instans.

— Mest subsidiært hjemvises sagen til Retten.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

44 Som sikrende retsskridt har Hüls opfordret Domstolen til at pålægge Kommissionen at fremlægge originalen eller en bekræftet kopi af protokollatet af det møde i Kommissionen, som sandsynligvis blev afholdt den 23. april 1986, og hvorunder polypropylen-beslutningen blev vedtaget i medfør af artikel 12 i Kommissionens forretningsorden, og at fremlægge teksten til polypropylen-beslutningen på det sprog, den blev vedtaget på af kommissærkollegiet samt at

oplyse, om der efterfølgende er blevet ændret i den af kommissærkollegiet vedtagne beslutning og i bekræftende fald da hvor. I replikken har Hüls tillige fremsat krav om tilladelse til at få adgang til de nævnte dokumenter.

45 Ved Domstolens kendelse af 30. september 1992 har det nederlandske selskab DSM NV (herefter »DSM«) fået tilladelse til at intervenere til støtte for Hüls' påstande. DSM har nedlagt følgende påstande:

— Den appellerede dom ophæves.

— Det fastslås, at polypropylen-beslutningen er en nullitet eller at den bør annulleres.

— Det fastslås, at polypropylen-beslutningen er en nullitet eller at den bør annulleres for samtlige adressater, i hvert fald for DSM uafhængigt af, om adressaterne for polypropylen-beslutningen har anlagt sag til prøvelse af den appellerede dom, eller om deres appel er blevet forkastet.

— Subsidiært hjemvises sagen til Retten med henblik på dennes afgørelse af, om polypropylen-beslutningen er en nullitet eller om den bør annulleres.

— Under alle omstændigheder tilpligtes Kommissionen at betale sagens omkostninger såvel i sagen for Domstolen som i sagen for Retten, herunder DSM's omkostninger ved interventionen.

46 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Appellen afvises, for så vidt som Hüls påberåber sig en tilsidesættelse af materiel fællesskabsret i forbindelse med prøvelsen af polypropylen-beslutningen, hvorved appellen tillige kendes ugrundet.

— Subsidiært forkastes appellen som ugrundet.

— Under alle omstændigheder tilpligtes Hüls at betale appelsagens omkostninger.

— Interventionsbegæringen afvises i det hele.

— Subsidiært afvises interventionspåstanden om, at Domstolen bør fastslå, at polypropylen-beslutningen er en nullitet, eller at den bør annulleres for samtlige adressater, dog i hvert fald for DSM, uafhængigt af, om beslutningens adressater har iværksat appel til prøvelse af den dom vedrørende dem, eller om deres appel er blevet forkastet, ligesom interventionspåstandene bør føre til frifindelse, da de er uden grundlag.

— Mest subsidiært gives der ikke adgang til intervention, da denne ikke har fornødent grundlag.

— Under alle omstændigheder tilpligtes DSM at betale omkostningerne ved interventionen.

47 Til støtte for appellen har Hüls påberåbt sig anbringender om rettergangsfejl og om tilsidesættelse af fællesskabsretten, hvorved der for det første henvises til Rettens afvisning af at underkende polypropylen-beslutningen som nullitet eller at annullere den på grund af tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter, for det andet dens afslag på at genåbne den mundtlige forhandling og at anordne foranstaltninger til tilrettelæggelse af sagen og bevisoptagelse, og for det tredje fastslåelsen og prøvelsen af de faktiske omstændigheder, der er forelagt den til bedømmelse, samt bedømmelsen af det individuelle ansvar, der kan blive tale om for deltagerne i overtrædelsen, samt af fastsættelsen af bødens størrelse.

48 På begæring af Kommissionen og uden hensyn til Hüls' protest blev sagens behandling udsat ved beslutning af 27. juli 1992 fra Domstolens præsident og indtil den 15. september 1994 med henblik på at undersøge, hvilke konsekvenser der skal drages af dommen af 15. juni 1994 i sagen Kommissionen mod BASF m.fl. (sag C-137/92 P, Sml. I, s. 2555, herefter »Domstolens PVC-dom«), som blev afsagt i en appelsag indledt til prøvelse af Rettens PVC-dom.

Spørgsmålet, om interventionen bør admitteres

49 Ifølge Kommissionen bør DSM's interventionsbegæring afvises. DSM har forklaret, at man som intervenient har en interesse i, at dommen vedrørende Hüls ophæves. Efter Kommissionens opfattelse kan ophævelsen ikke være til fordel for samtlige individuelle adressater for en beslutning, men alene for dem, der har rejst søgsmål med henblik herpå. Det er netop en af forskellene mellem annullation af en retsakt og retsaktens karakter af nullitet. At bortse fra denne sondring betyder, at man frakender enhver bindende virkning af de frister, inden for hvilke annullationssøgsmål skal rejses. DSM kan derfor ikke påberåbe sig en eventuel annullation, eftersom selskabet undlod at rejse sag ved Domstolen til prøvelse af Rettens dom af 17. december 1991 i sagen DSM mod Kommissionen (sag T-8/89, Sml. II, s. 1833), som angår selskabet. Med sin intervention søger DSM blot at komme uden om en bindende søgsmålsfrist.

50 Den førnævnte kendelse af 30. september 1992, der tillod DSM at intervenere, blev afsagt på et tidspunkt, hvor Domstolen endnu ikke havde udtalt sig om spørgsmålet om annullation eller nullitet i sin PVC-dom. Ifølge Kommissionen kan, efter afsigelsen af den pågældende dom, de påberåbte mangler, såfremt de måtte være reelle, alene medføre annullation af polypropylen-beslutningen, ikke en fastslåelse af, at den er en nullitet. Under disse omstændigheder har DSM ikke længere interesse i at intervenere.

51 I øvrigt har Kommissionen gjort indsigelse mod realitetspåkendelsen af den påstand fra DSM, hvorefter Domstolens dom efter sit indhold skal fastslå nullitet eller annullation af polypropylen-beslutningen for samtlige adressater, dog i det mindste for DSM, uafhængigt af spørgsmålet, om disse har iværksat appel til prøvelse af dommen vedrørende dem, eller om appellen er blevet forkastet. Denne påstand kan ikke tages under påkendelse, da DSM søger at rejse et spørgsmål, som kun angår dette selskab, men det kan kun beskæftige sig med tvisten, således som den foreligger. I medfør af artikel 37, stk. 4, i EF-statutten for Domstolen kan en intervenient kun understøtte en anden parts påstande, men ikke selv nedlægge påstande. Dette punkt i DSM's påstande bekræfter, at selskabet vil benytte interventionen for at komme uden om den udløbne frist for at iværksætte appel af dommen i sagen DSM mod Kommissionen, som vedrører selskabet.

52 Med hensyn til den formalitetsindsigelse, der er blevet fremsat mod interventionen i det hele, må det indledningsvis bemærkes, at kendelsen af 30. september 1992, ved hvilken Domstolen gav DSM adgang til at intervenere til støtte for Hüls' påstande, ikke er til hinder for, at der foretages en fornyet undersøgelse af, om interventionen kan admitteres (jf. i denne retning dom af 29.10.1980, sag 138/79, Roquette Frères mod Rådet, Sml. s. 3333).

53 I den forbindelse må det påpeges, at retten til at indtræde i retstvister indbragt for Domstolen ifølge artikel 37, stk. 2, i EF-statutten for Domstolen tilkommer alle personer, der godtgør at have en berettiget interesse i afgørelsen af tvisten. I medfør af samme bestemmelses stk. 4 kan de påstande, der fremsættes i interventionsbegæringen, kun gå ud på at understøtte parternes påstande.

54 De af Hüls nedlagte påstande under appellen tager navnlig sigte på at opnå ophævelse af den appellerede dom med den begrundelse, at Retten undlod at fastslå, at polypropylen-beslutningen var en nullitet. Det fremgår af præmis 49 i Domstolens PVC-dom, at som en undtagelse fra den formodning om lovlighed, som gælder for institutionernes retsakter, bør retsakter, der er behæftet med en mangel, hvis grovhed er så åbenlys, at den ikke kan tolereres af Fællesskabets retsorden, anses for ikke at have affødt nogen som helst, end ikke foreløbig, retsvirkning, dvs. at de juridisk bør anses for nulliteter.

55 I modsætning til det af Kommissionen antagne bortfaldt DSM's interesse ikke efter afsigelsen af den dom, ved hvilken Domstolen ophævede Rettens PVC-dom og fandt, at de mangler, Retten havde antaget, ikke var af en sådan karakter, at den i PVC-sagerne anfægtede beslutning måtte anses for at være en nullitet. Domstolens PVC-dom vedrørte ikke nulliteten af polypropylen-beslutningen og fjernede derfor ikke DSM's interesse i at søge fastslået, at nullitet forelå.

56 Vedrørende Kommissionens formalitetsindsigelse mod den del af påstandene, i hvilken DSM kræver, at Domstolen fastslår, at polypropylen-beslutningen er en nullitet eller annullerer beslutningen for samtlige adressater, dog i det mindste for DSM, må det fastslås, at denne påstand specifikt angår DSM og ikke er i overensstemmelse med de af Hüls nedlagte påstande. Følgelig opfylder påstanden ikke betingelserne i artikel 37, stk. 4, i EF-statutten for Domstolen, således at påstanden må afvises.

Formalitetsspørgsmålet vedrørende appellen

57 Kommissionen har rejst spørgsmålet, om appellen kan admitteres vedrørende den del, der angår tilsidesættelserne af fællesskabsretten, som Retten skal have gjort sig skyldig i ved klarlæggelsen og prøvelsen af de faktiske omstændigheder ved bedømmelsen af det individuelle ansvar for de i overtrædelsen deltagende og fastsættelsen af bødens størrelse.

58 I medfør af EF-traktatens artikel 168 A (nu artikel 225 EF) og artikel 51, stk. 1, i EF-statutten for Domstolen er appel begrænset til retsspørgsmål og kan kun støttes på de søgsmålsgrunde, som udtømmende er opregnet dér, således at en ny prøvelse af faktum er udelukket. Ifølge Kommissionen tillader Hüls' appel ikke klart at afgøre, om de uregelmæssigheder, Retten skal have begået, kritiseres som tilsidesættelser af de anvendelige bevisregler eller ud fra synspunktet om konkret anvendelse på de faktiske omstændigheder af bevisreglerne, som i sig selv ikke kan udgøre et klagepunkt. Hüls præciserer ikke tilstrækkeligt den retsregel, Retten skal have tilsidesat.

59 Ifølge Kommissionen kritiserer Hüls det forhold dels, at Retten især støttede sig på indicier, der var afkræftet af andre indicier, dels at den tilsidesatte princippet om begunstigelsen ved begrundet tvivl eller formodningen om uskyldighed. Hüls har ikke hævdet, at Retten ikke tog stilling til eller havde fordrejet et bevisforhold, hvilket kunne udgøre en tilsidesættelse, som Domstolen skulle prøve, men Hüls har snarere kritiseret Rettens bevisbedømmelse.

60 Det samme gælder for den hævdede tilsidesættelse af reglen om den formodede uskyldighed. Når Retten bedømmer forskellige indbyrdes modstridende bevisforhold og efter overvejelse når frem til en konklusion vedrørende fastslåelsen af fakta, er denne konklusion ikke undergivet Domstolens prøvelse, medmindre det fremgår af sagen, at fastslåelsen er objektivt urigtig. Alene den juridiske kvalifikation af et faktisk forhold og følgelig subsumptionen under en retsregel kan være genstand for appellen. Domstolens prøvelse angår det spørgsmål, om det fastslåede faktum, efter Rettens bedømmelse af beviserne, begrunder anvendelsen af retsreglen. Dette bør imidlertid ikke sammenblandes med den prøvelse af fastslåelsen af de faktiske omstændigheder og bedømmelsen af bevisforholdene, således som Hüls gør.

61 Hüls fremhæver, at man detaljeret har forklaret, hvorledes Retten tilsidesatte de fællesskabsretlige materielle bestemmelser, ligesom man klart har præciseret, at der ikke var tale om et spørgsmål om bevisbedømmelsen. Derimod har Hüls gjort gældende, at Retten ikke fuldstændigt oplyste de faktiske omstændigheder og lagde formodninger til grund, der modsiges af modsatrettede formodninger.

Denne fremgangsmåde støder ikke blot mod logikkens og erfaringens grundsætninger, men også mod pligten til oplysning af sagen og til at føre bevis, som påhviler Retten.

62 Hüls har udtrykkeligt anført tilsidesættelsen af begunstigelsen ved den begrundede tvivl, der er en retsgrundsætning. Hüls har tillige påberåbt sig artikel 6 i konventionen af 4. november 1950 om beskyttelse af menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »menneskerettighedskonventionen«), som er en del af fællesskabsretten i medfør af artikel F, stk. 2, i traktaten om Den Europæiske Union (efter ændring nu artikel 6, stk. 2, EU). I den forbindelse gør Hüls gældende, at en manglende overholdelse af pligten til oplysning er en tilsidesættelse af formodningen om uskyldighed, der også gælder ved forvaltningsretlige sanktioner, såsom bøder i tilfælde af overtrædelse af konkurrencereglerne.

63 Ifølge Hüls skal Domstolen udøve judiciel kontrol af Rettens domme hvad angår tilsidesættelserne af bevisreglerne, logikkens grundsætninger og den almindelige erfaring. Anvendelsen af konkurrencerettens regler i tilfælde, i hvilke de faktiske omstændigheder ikke tillader en sådan anvendelse, er et retsspørgsmål, ligesom spørgsmålet om, hvorvidt de klarlagte fakta, der kan begrunde en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, er tilstrækkelige. At anvende denne bestemmelse på fakta, der er utilstrækkelige for at kunne antage en overtrædelse, er en tilsidesættelse af konkurrencereglerne. Tilsidesættelserne af de gældende bevisregler fører derfor også, ved udvidelsen af deres anvendelsesområde, til tilsidesættelser af konkurrencereglerne. En sådan fejl begik Retten, da den antog, at der forelå en samordnet praksis uden at fastslå, at Hüls havde udøvet en hertil svarende markedsadfærd. Konklusionen er, at spørgsmålene om bevisets styrke, relevansen og den udtømmende karakter af de fastslåede forhold i relation til de heraf følgende retsfølger, er retsspørgsmål, der er undergivet Domstolens prøvelse. Appellen kan derfor admitteres i det hele.

64 Herved må der for det første lægges vægt på, at appel i medfør af traktatens artikel 168 A og artikel 51, stk. 1, i EF-statutten for Domstolen kun kan støttes på, at Retten har tilsidesat retsregler, idet enhver bedømmelse af faktisk karakter er udelukket. Rettens vurdering af beviser, der er fremført for den, udgør ikke —

medmindre de er gengivet forkert — et retsspørgsmål, som er undergivet Domstolens prøvelsesret (jf. navnlig dom af 2.3.1994, sag C-53/92 P, Hilti mod Kommissionen, Sml. I, s. 667, præmis 10 og 42).

65 Heraf følger, at appellantens klagepunkter ikke kan påkendes under appel, for så vidt som de tager sigte på den bedømmelse, Retten skal have foretaget af de bevisforhold, den havde fået forelagt. Derimod påhviler det Domstolen at undersøge, om Retten i forbindelse med denne bedømmelse begik en retlig fejl med en tilsidesættelse af de almindelige retsgrundsætninger, såsom formodningen om uskyldighed og de gældende bevisregler, såsom reglerne om bevisbyrde (jf. i denne retning dom af 1.6.1994, sag C-136/92 P, Kommissionen mod Brazzelli Lualdi m.fl., Sml. I, s. 1981, præmis 66, kendelse af 17.9.1996, sag C-19/95 P, San Marco mod Kommissionen, Sml. I, s. 4435, præmis 40, domme af 28.5.1998, sag C-7/95 P, Deere mod Kommissionen, Sml. I, s. 3111, præmis 22, og sag C-8/95 P, New Holland Ford mod Kommissionen, Sml. I, s. 3175, præmis 26, og dom af 17.12.1998, sag C-185/95 P, Baustahlgewebe mod Kommissionen, Sml. I, s. 8417, præmis 24).

66 Under appel kan der også foretages påkendelse af anbringender om utilstrækkelig eller selvmodsigende begrundelser i den appellerede dom (jf. dom af 1.10.1991, sag C-283/90 P, Vidrányi mod Kommissionen, Sml. I, s. 4339, præmis 29, og ovennævnte dom i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen, præmis 25).

67 Vedrørende de af Hüls påberåbte tilsidesættelser af traktatens artikel 85 bemærkes blot, at de fremgår af de angivelige tilsidesættelser af bevisreglerne, og at klagepunktet derfor ikke har selvstændigt indhold.

68 Heraf følger, at det skal undersøges fra tilfælde til tilfælde, om Hüls' klagepunkter vedrørende klarlæggelsen og prøvelsen af de faktiske omstændigheder, som forelå til Rettens bedømmelse, kan realitetsbehandles under appellen.

Anbringenderne til støtte for appellen: rettergangsfejl og tilsidesættelse af fællesskabsretten

69 Hüls har henvist til præmis 382-385 i den appellerede dom som grundlag for anbringenderne. Til støtte for appellen gør selskabet nærmere gældende, at den appellerede dom, for så vidt som den dels fastslog, at polypropylen-beslutningen ikke var en nullitet og ikke burde annulleres, dels afslog Hüls' begæring om genåbning af den mundtlige forhandling og om anordning af de nødvendige foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse og bevisoptagelse, har gjort sig skyldig i rettergangsfejl til skade for appellantens interesser i den betydning, der er forudsat i artikel 51, stk. 1, i EF-statutten for Domstolen. Med henvisning til den appellerede doms præmis 90-261 gør Hüls gældende, at Retten ved klarlæggelsen og prøvelsen af de faktiske omstændigheder, der var forelagt den til bedømmelse, tilsidesatte fællesskabsretten, hvilket tillige havde konsekvenser for bedømmelsen af det individuelle ansvar for deltagerne i overtrædelsen og fastsættelsen af bødens størrelse, hvilket spørgsmål behandles i den appellerede doms præmis 343-381.

Den undladte underkendelse af polypropylen-beslutningen som nullitet eller den undladte annullation som følge af tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter

70 Med det første led af anbringendet om tilsidesættelse af fællesskabsretten har Hüls foreholdt Retten, at den undlod at underkende polypropylen-beslutningen som nullitet eller at annullere den på grund af mangler ved proceduren til dens vedtagelse.

71 Ifølge Hüls bør den appellerede dom ophæves, fordi Retten tilsidesatte principperne om retsakters nullitet, rækkevidden af formodningen om lovligheden af retsakter samt teorien om den ydre fremtræden.

72 Fællesskabsretten kender begrebet ikke-eksisterende retsakt og sanktionerer retsakter behæftet med i særlig grad og åbenbar foreliggende mangler. Rets-

praksis tillader ikke at opstille en udtømmende liste over mangler, som medfører nullitet, men der kan være tale om kompetencemangler, proceduremangler, formelle mangler eller indholdsmangler. En i særlig grad grov mangel medfører kun absolut ugyldighed, såfremt det måtte være åbenbart, dvs. at en uvildig iagttager med det samme og uden videre kunne opdage fejlen. I den appellerede dom tilsidesatte Retten disse grundsætninger. Fraværet af underskrifter og de efterfølgende ændringer, som afskærer medlemsstaternes myndigheder fra at bringe på det rene, om forvaltningsakten er autentisk, jf. herved EF-traktatens artikel 192 (nu artikel 256 EF) er grove og åbenbare mangler, som medfører, at polypropylen-beslutningen må antages at være en nullitet.

73 Det er Hüls' opfattelse, at Domstolen i sin PVC-dom ikke klart præciserede principperne for, hvornår en retsakt er en nullitet. Såfremt manglerne ved proceduren fortil beslutningens vedtagelse ikke måtte føre til at underkende den som en nullitet, må de imidlertid i det mindste føre til at kende den ugyldig i lyset af nævnte dom.

74 Retten var sig heller ikke bevidst, at de alvorlige og flagrante mangler, såsom manglende underskrift, der må føre til at underkende retsakten som en nullitet, hindrer en formodning om lovlighed, uden at det er nødvendigt, at der foreligger en supplerende mangel, nemlig tilsidesættelsen af grundsætningen om, at vedtagne retsakter skal bestå uberørt. Endelig bortser teorien fra den ydre fremtræden af den meddelte retsakt, som er udviklet af Retten, at enhver mangel ved retsakten også og nødvendigvis må hæfte ved den meddelte kopi.

75 DSM har bemærket, at en ny udvikling fandt sted i de øvrige sager for Retten. Disse forhold bekræfter, at det påhviler Kommissionen at bevise, at den fulgte de væsentlige procedureregler, den selv har fastsat, og at Retten for at afklare dette punkt enten ex officio eller på begæring af en part skal anordne bevisoptagelse for at få undersøgt de relevante dokumentbeviser. I de sager, som førte til dommene af 29. juni 1995 (sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 1775, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, Sml. II, s. 1847, herefter »soda-sagerne«), gjorde Kommissionen gældende, at det tillæg til replikken, som ICI fremlagde i disse sager efter Rettens afsigelse af PVC-dommen, intet bevis indeholdt vedrørende Kommissionens tilsidesættelse af sin forretningsorden, og at ICI's begæring om bevisoptagelse udgjorde et nyt anbringende. Ikke desto mindre

stillede Retten spørgsmål til Kommissionen og ICI vedrørende konsekvenserne af Domstolens PVC-dom, ligesom den ikke desto mindre anmodede Kommissionen om, hvorvidt den henset til præmis 32 i Domstolens PVC-dom var i stand til at fremlægge uddragene af protokollen og de autentiske tekster til de anfægtede beslutninger. Efter en yderligere udvikling i proceduren erkendte Kommissionen til slut, at de dokumenter, der var fremlagt som autentiske, først var blevet det, efter at Retten havde fremsat krav om fremlæggelse.

76 Ifølge DSM pålagde Retten også i de såkaldte sager om »polyethylen med lav massefylde« (dom af 6.4.1995, forenede sager T-80/89, T-81/89, T-83/89, T-87/89, T-88/89, T-90/89, T-93/89, T-95/89, T-97/89, T-99/89, T-100/89, T-101/89, T-103/89, T-105/89, T-107/89 og T-112/89, BASF m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 729, herefter »polyethylen-sagerne«) Kommissionen at fremlægge en bekræftet udgave af den anfægtede beslutning. Kommissionen erkendte, at der ikke fandt stadfæstelse sted under det møde, hvor kommissærkollegiet skulle vedtage beslutningen. Følgelig fremhæver DSM, at proceduren for stadfæstelse af Kommissionens retsakter må være sket efter marts måned 1992. Heraf følger, at den samme mangel, der foreligger i forbindelse med manglende stadfæstelse, må hæfte ved polypropylen-beslutningen.

77 DSM tilføjer, at Retten argumenterede på samme måde, som den gjorde i polypropylen-sagerne, i dommene af 27. oktober 1994, Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen (sag T-34/92, Sml. II, s. 905, præmis 24-27), og Deere mod Kommissionen (sag T-35/92, Sml. II, s. 957, præmis 28-31), da den forkastede sagsøgernes anbringender med den begrundelse, at de ikke havde fremlagt det mindste bevis, der kunne afkræfte formodningen om gyldighed af den beslutning, som de anfægtede. I Rettens dom af 7. juli 1994, Dunlop Slazenger mod Kommissionen (sag T-43/92, Sml. II, s. 441), forkastedes sagsøgerens argumentation med henvisning til, at beslutningen var blevet vedtaget og meddelt i overensstemmelse med Kommissionens forretningsorden. I ingen af de nævnte sager forkastede Retten sagsøgernes argumentation om, at der forelå en mangel i forbindelse med vedtagelsen af den anfægtede retsakt med den begrundelse, at procedurereglerne ikke var blevet overholdt.

78 De eneste undtagelser fremgår af kendelsen af 26. marts 1992 i sagen BASF mod Kommissionen (sag T-4/89 REV., Sml. II, s. 1591) og af 4. november 1992 i sagen DSM mod Kommissionen (sag T-8/89 REV., Sml. II, s. 2399); dog er forholdet det, at sagsøgerne i disse sager ikke havde påberåbt sig Rettens PVC-dom som en ny faktisk omstændighed, men andre omstændigheder. I dommen af 15. december 1994 i sagen Bayer mod Kommissionen (sag C-195/91 P, Sml. I, s. 5619) forkastede Domstolen argumentet om, at Kommissionen havde tilsidesat sin egen forretningsorden, for dette var ikke gyldigt blevet fremlagt for Retten. I polypropylen-sagen blev det samme anbringende derimod fremlagt for Retten, men Retten forkastede det med den begrundelse, at det ikke havde tilstrækkeligt grundlag.

79 Det er DSM's opfattelse, at Kommissionens indsigelser i denne sag hviler på proceduremæssige argumenter, der er irrelevante henset til indholdet af den appellerede dom, som i alt væsentligt vedrører spørgsmålet om bevisbyrde. Ifølge DSM må det antages, at når Kommissionen i polypropylen-sagerne ikke selv har fremlagt bevis for lovligheden af de procedurer, der skal følges, skyldes det, at den ikke er i stand til at bevise, at den har overholdt sin egen forretningsorden.

80 Det er Kommissionens opfattelse, at polypropylen-beslutningen i lyset af Domstolens PVC-dom ikke kan betragtes som retligt ikke-eksisterende, selv om den måtte være behæftet med de samme mangler som PVC-beslutningen. Den appellerede dom fremviser ingen retlig fejl, hvorfor der ikke er nogen grund til at ophæve den. Hüls' begæringer om foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse og Hüls' bevistilbud kan ikke tages i betragtning.

81 Vedrørende DSM's argumenter anfører Kommissionen, at der i dem er indbygget en uhelbredelig mangel, eftersom de ikke tager hensyn til forskellene mellem PVC-sagerne og nærværende sag, samt at de hviler på en dårlig fortolkning af Domstolens PVC-dom.

82 I øvrigt fastholder Kommissionen, at sagsøgerne i soda-sagerne ikke havde fremlagt tilstrækkelige indicier for at begrunde det krav om udlevering af

dokumenter, som Retten tilstillede Kommissionen. I øvrigt udtalte Retten sig såvel i de nævnte sager som i polyethylen-sagerne, som DSM også har påberåbt sig, i relation til de særlige omstændigheder i den sag, den havde fået forelagt. I polypropylen-sagen havde man kunnet gøre opmærksom på de angivelige ufuldstændigheder ved polypropylen-beslutningen allerede fra 1986, men intet blev gjort.

83 Når Retten i dommene i sagerne Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen og Deere mod Kommissionen forkastede sagsøgernes rettidigt fremsatte anførsler og begrundede det med, at disse ikke var ledsaget af beviser, må samme løsning så meget mere trænge sig på i sagen her, hvor argumenterne om formelle mangler ved polypropylen-beslutningen blev fremsat for sent og uden beviser.

84 Herved fremgår det for det første navnlig af præmis 48, 49 og 50 i Domstolens PVC-dom, at der i princippet for Fællesskabets institutioners retsakter gælder en formodning om lovlighed, og at de derfor afføder retsvirkninger, også selv om de er behæftet med mangler, så længe de ikke er blevet annulleret eller trukket tilbage.

85 Imidlertid bør, som en undtagelse fra dette princip, retsakter, der er behæftet med en mangel, hvis grovhed er så åbenlys, at den ikke kan tolereres af Fællesskabets retsorden, imidlertid anses for ikke at have affødt nogen som helst, end ikke foreløbig, retsvirkning, dvs. at de juridisk bør anses for nulliteter. Denne undtagelse skal sikre en ligevægt mellem to grundlæggende, men undertiden modstridende krav, som en retsorden skal opfylde, nemlig stabiliteten i retsforhold og overholdelsen af lovens bogstav.

86 De konsekvenser, som er forbundet med konstateringen af, at en retsakt fra Fællesskabets institutioner er en nullitet, er så alvorlige, at det af retssikkerhedsmæssige grunde må kræves, at denne konstatering forbeholdes fuldstændig ekstreme tilfælde.

87 Ligesom i PVC-sagerne må det antages, at de angivelige, af Hüls påståede uregelmæssigheder ved udstedelsen af polypropylen-beslutningen ikke — uanset om de betragtes isoleret eller under ét — ses at være så klart grove, at beslutningen juridisk må anses for en nullitet.

88 Hvad angår betingelserne for at underkende en retsakt som nullitet findes Retten herefter ikke at have tilsidesat fællesskabsretten.

89 For det andet bemærkes vedrørende Rettens afvisning af at fastslå mangler vedrørende vedtagelsen og meddelelsen af polypropylen-beslutningen, som måtte medføre dens annullation, blot, at dette anbringende blev fremført for første gang i begæringen om genåbning af den mundtlige forhandling og om foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse og til bevisoptagelse. Følgelig glider spørgsmålet, om Retten var pligtig til at tage stilling til anbringendet, over i det spørgsmål, om Retten skulle give sagsøgeren medhold, hvilket spørgsmål er genstand for anbringendet om rettergangsfejl.

90 For så vidt som appellanten har fremsat begæring om, at Domstolen foranstalter bevisoptagelse eller formulerer bevistilbud med henblik på at fastslå de betingelser, hvorunder Kommissionen vedtog polypropylen-beslutningen, bemærkes blot endelig, at sådanne foranstaltninger går ud over rammerne for en appel, der er begrænset til pådømmelsen af retsspørgsmål.

91 For det første ville en bevisoptagelse nødvendigvis foranledige Domstolen til at udtale sig om spørgsmål af faktisk karakter og ændre genstanden for den tvist, der var forelagt Retten, hvilket ville være i strid med bestemmelserne i artikel 113, stk. 2, i Domstolens procesreglement.

92 For det andet vedrører appellen kun den appellerede dom, og det er alene i det tilfælde, hvor denne måtte blive ophævet, at Domstolen i henhold til artikel 54, stk. 1, i EF-statutten for Domstolen, ville kunne afgøre sagen selv. Heraf følger, at så længe den appellerede dom ikke er ophævet, påhviler det ikke Domstolen at pådømme eventuelle mangler ved polypropylen-beslutningen.

93 Det følger af de ovenstående bemærkninger, at første led af anbringendet om tilsidesættelse af fællesskabsretten skal forkastes.

Undladelsen af at genåbne den mundtlige forhandling og at anordne foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse og bevisoptagelse

94 Ved et andet led af anbringendet om tilsidesættelse af fællesskabsretten og ved anbringendet om rettergangsfejl har Hüls foreholdt Retten, at den undlod at genåbne den mundtlige forhandling og at anordne foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse og bevisoptagelse.

95 Den af Hüls påberåbte tilsidesættelse af fællesskabsretten angår Rettens afslag på at genåbne den mundtlige forhandling og at træffe foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse og bevisoptagelse, som således falder sammen med anbringendet om rettergangsfejl. Disse anbringender bør således behandles under ét.

96 Det må undersøges, om Retten ved at afslå at genåbne den mundtlige forhandling og træffe foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse og bevisoptagelse har gjort sig skyldig i retlige fejl.

97 Hüls har gjort gældende, at Retten ved at afslå at genåbne den mundtlige forhandling som krævet i begæringen af 4. marts 1992 har overtrådt artikel 62 i sit procesreglement. Da Retten ikke pålagde Kommissionen at fremlægge de interne dokumenter vedrørende polypropylen-beslutningen overtrådte Retten ligeledes artikel 21 i EF-statutten for Domstolen og artikel 64, stk. 3, litra d), i Rettens procesreglement.

98 Hvad for det første angår artikel 62 i Rettens procesreglement fremhæver Hüls, at Retten i medfør af denne bestemmelse ikke råder over noget ubegrænset skøn, der giver den mulighed for ganske frit at udtale sig om genåbningen af den mundtlige forhandling. Domstolens praksis vedrørende artikel 61 i dens procesreglement kan overføres for at fortolke nævnte bestemmelse og tillader den konklusion, at der består pligt til at genåbne den mundtlige forhandling, når to betingelser er opfyldt.

99 For det første skulle begæringen om genåbning ske med henvisning til faktiske, indtil da ukendte omstændigheder, dvs. nye faktiske omstændigheder, som den pågældende part ikke havde kunnet gøre gældende inden afslutningen af den mundtlige forhandling. For det andet skulle den part, der fremsatte begæringen, bevise, at de nævnte omstændigheder er relevante for tvistens afgørelse. Tilstedeværelsen i den konkrete sag af nye faktiske omstændigheder, som er relevante for tvistens løsning, indebærer en tilsidesættelse af artikel 62 i Rettens procesreglement.

100 Dels forklarer Hüls vedrørende de nye faktiske omstændigheder, at man i begæringen af 4. marts 1992 fremlagde faktiske omstændigheder vedrørende Kommissionens praksis ved sagsbehandlingen, som man først fik kendskab til under den mundtlige forhandling for Retten i PVC-sagerne.

101 For det første var Kommissionens beslutninger ikke længere undertegnet af formanden og generalsekretæren i strid med artikel 12 i dens forretningsorden. For det andet var sprogordningen heller ikke overholdt, idet kommissærkollegiet kun vedtog udkast udfærdiget på visse processprog, mens det kompetente

medlem konkret alene udfærdigede teksterne på de andre sprog i strid med nævnte forretningsordens artikel 12 og 27. For det tredje føjede Kommissionen til sine beslutninger efter disses vedtagelse væsentlige ændringer i strid med EF-traktatens artikel 190 (nu artikel 253 EF).

102 Der er herved ikke tale om almindelige formodninger, således som Kommissionen hævder, men præcise oplysninger baseret på erklæringer fra Kommissionens befuldmægtigede under det retsmøde, som fandt sted for Retten den 10. december 1991 i PVC-sagen, og som vedrørte specifikke punkter under den administrative procedure i forbindelse med vedtagelsen af beslutninger på konkurrenceområdet.

103 Anbringenderne er ikke for sent fremsat i modsætning til, hvad Kommissionen hævder på grundlag af artikel 48 i Rettens procesreglement og på en tese om parallelitet med proceduren vedrørende ekstraordinær genoptagelse. Erklæringerne fra Kommissionens befuldmægtigede blev først afgivet under retsmødet den 10. december 1991, ikke under andre tidligere retsmøder. I øvrigt indeholder artikel 62 i Rettens procesreglement ingen præklusionsregel; formålet og ånden i nævnte bestemmelse hindrer dette.

104 Den hurtige afslutning af retssagen interesserer i første række sagsøgeren, navnlig fordi selskabet har betalt en bøde eller stillet en sikkerhed, som her i sagen, således at der ikke er nogen som helst grund til at antage en præklusionsfrist i nævnte artikel 62. Artikel 48 i Rettens procesreglement bekræfter denne fortolkning, eftersom den ej heller indeholder en præklusionsfrist. Vedrørende fristen på tre måneder i artikel 125 i nævnte procesreglement i relation til ekstraordinær genoptagelse af domme er det Hüls' opfattelse, at den pågældende frist tager sigte på at opretholde den retssikkerhed, der knytter sig til retskraften, og at den ikke kan undergives nogen analogislutning til at gælde de tilfælde med fremsættelse af nye anbringender eller af begæringen om genåbning af den mundtlige forhandling.

105 Dels bekræftede Retten selv i sin doms præmis 384 vedrørende relevansen af de nye faktiske omstændigheder i relation til tvistens løsning, at en tilsidesættelse af den sproglige ordning i henhold til Kommissionens forretningsorden medfører annullation af den anfægtede beslutning. Det gælder også tilfældet med tilsidesættelse af artikel 12 i Kommissionens forretningsorden eller traktatens artikel 190. Ifølge Hüls er det sikkert, at de nye faktiske omstændigheder konkret havde afgørende betydning for tvistens udfald, eftersom de måtte føre til underkendelse som nullitet eller i det mindste ugyldighed af polypropylen-beslutningen.

106 Tilstedeværelsen af de to betingelser, som burde have foranlediget Retten til at genåbne den mundtlige forhandling, er derfor konkret opfyldt. Da Retten ikke har handlet således, har den overtrådt artikel 62 i sit procesreglement.

107 Hertil kommer ifølge Hüls, at Retten også har tilsidesat artikel 64, stk. 3, litra d), i sit procesreglement, eftersom den ikke overholdt pligten til at søge sagen oplyst. Artikel 21 i EF-statutten for Domstolen og artikel 64 ff. i Rettens procesreglement bekræfter, at det påhviler Retten at klarlægge faktum uafhængigt af de anbringender og beviser, der er fremlagt af parterne. Retten har pligt til at handle, når der fremsættes et argument af væsentlig betydning for afgørelsen, og når Fællesskabets retsinstanser ikke kan udtale sig om det pågældende argument uden at klarlægge faktum eller uden at anordne en nødvendig bevisoptagelse for at klarlægge rigtigheden af de faktiske omstændigheder, som påberåbes for det argument, der fremsættes af parten, og hvis eksistens bekræftes.

108 Ifølge Hüls var samtlige disse betingelser konkret opfyldt, hvilket burde have forpligtet Retten til at klarlægge de fakta, der var fremlagt til støtte for begæringen af 4. marts 1992 og at pålægge Kommissionen at fremlægge samtlige relevante dokumenter. Desuden råder Retten over et frit skøn vedrørende valget af foranstaltninger til tilrettelæggelse af sagen, ligesom den udøvede et urigtigt skøn ved at afgøre, at sådanne foranstaltninger ikke skulle anordnes. Når der fremlægges konkrete forhold til belysning af proceduremangler, indskrænkes det skøn, Retten har ifølge artikel 64, stk. 3, i sit procesreglement, til at kræve bevisoptagelse, eftersom der består en pligt til at oplyse sagen. Når denne sag sammenlignes med PVC-sagerne, fremgår det ifølge Hüls klart, at Retten har undladt at følge sin praksis uden objektive grunde og således har gjort sig skyldig i et urigtigt skøn.

109 I den appellerede dom udtalte Retten, at de af Hüls påberåbte mangler ikke kunne antages at medføre nullitet, men alene annullation af polypropylen-beslutningen. Imidlertid havde Hüls netop fra begyndelsen påstået annullation. Intet kunne derfor fritage Retten fra at undersøge, om der forelå en tilsidesættelse af sprogordningen. Det forholdt sig på samme måde, når det drejede sig om ændringerne efterfølgende og uden bemyndigelse eller om de manglende underskrifter fra Kommissionens formand og generalsekretær. Da Retten antog, at Hüls ikke havde fremsat tilstrækkelige holdepunkter for, at beslutningen var blevet ændret efterfølgende, overså den sagsøgerens byrde ved at fremlægge de faktiske omstændigheder og betydningen af de fakta, der blev afsløret under retsmødet i PVC-sagen for Retten. Ifølge Hüls påhvilede det, i nærværelse af en permanent ulovlig praksis, Kommissionen at bevise, at dens beslutning faktisk var gyldig, og at den undtagelsesvis havde overholdt sin forretningsorden.

110 Hüls fremhæver, at de sagsakter, der kan klarlægge de faktiske omstændigheder, er retsakterne fra og de interne dokumenter i Kommissionen, som alene sidstnævnte kan fremlægge. Retten burde derfor have pålagt Kommissionen at fremlægge dem. Da Retten ikke gjorde det, tilsidesatte den artikel 21 i EF-statutten for Domstolen og artikel 64, stk. 3, litra d), i Rettens procesreglement.

111 Ifølge Hüls er de af selskabet fremsatte indsigelser på ingen måde for sent fremsat i modsætning til det af Kommissionen antagne. Indsigelserne hviler således på nye faktiske omstændigheder vedrørende Kommissionens forvaltningspraksis, som hverken Hüls eller Retten var bekendt med inden den mundtlige forhandling i PVC-sagerne for Retten. Ifølge Hüls findes der ingen præklusionsregler i relation til foranstaltninger til tilrettelæggelse af sagen, jf. artikel 64, stk. 3, i Rettens procesreglement. Kommissionen erkendte selv, at Hüls konkret havde påberåbt sig en overtrædelse af artikel 12 i dens forretningsorden. I øvrigt er der herved ikke tale om faktiske forhold, som kunne have været fremlagt i indlæggene, hvilket er tilstrækkeligt til at underminere henvisningen til artikel 48 og 49 i Rettens procesreglement.

112 Hüls bemærker, at artikel 21 i EF-statutten for Domstolen samt artikel 62 og artikel 64, stk. 3, litra d), i Rettens procesreglement skal beskytte appellantens

interesser og derfor fremtræder som sikkerhedsforskrifter, for de er direkte knyttet til processen med at udarbejde dommen. De tager sigte på at sætte den pågældende part i stand til at gøre faktiske omstændigheder gældende, som parten for sent har fået kendskab til, og hermed sikre, at Retten afsiger dom på grundlag af et kompleks af faktiske omstændigheder af afgørende betydning for tvistens løsning. Domstolens praksis vedrørende artikel 61 i dens procesreglement viser udmærket, at vægten er blevet lagt på den afgørende betydning af de nye faktiske omstændigheder. Det forholder sig på samme måde med artikel 21 i EF-statutten for Domstolen og artikel 64, stk. 3, litra d), i Rettens procesreglement. Tillige tager de nævnte forskrifter også sigte på overholdelsen af den tilsikrede ret til kontradiktion, eftersom de sikrer muligheden ikke blot for at forelægge Fællesskabets retsinstanser nye afgørende faktiske omstændigheder, men også at tage stilling til samtlige fakta.

113 Kommissionen har gjort gældende, at artikel 62 i Rettens procesreglement ikke pålægger denne at genåbne den mundtlige forhandling, således som sagsøgeren hævder, men giver den mulighed herfor. Retten forklarede på overbevisende måde grundene til, at det ikke burde komme til en genåbning af den mundtlige forhandling eller til anordning af bevisoptagelse, for der var ikke tale om ex officio at præcisere de væsentlige fakta for beslutningen eller klargøre et væsentligt faktisk forhold, der var fremlagt inden for den fastsatte frist, og som der mellem parterne var uenighed om.

114 For det første havde en klargørelse ex officio kun været nødvendig, såfremt parterne havde fremført tilstrækkelige indicier til at lade formode, at polypropylen-beslutningen var en nullitet. I den forbindelse hævder Hüls med urette, at Retten formodede, at der ikke forelå en original, mens den i realiteten blot gentog, hvad der var blevet gjort gældende uden at foretage nogen bedømmelse på dette punkt. Efter afsigelsen af Domstolens PVC-dom er det tillige klart, at den manglende stadfæstelse af en beslutning, jf. artikel 12 i Kommissionens forretningsorden, kan føre til annullation af den anfægtede beslutning, men ikke til at antage, at den er en nullitet. Imidlertid fremførte Hüls ikke tilstrækkelig præcist og i rimelig tid noget anbringende, hvis grundlag var en tilsidesættelse af denne bestemmelse, og Retten var derfor ikke pligtig, selv ikke ud fra synsvinklen om annullation af polypropylen -beslutningen, at tage stilling til spørgsmålet om tilstedeværelsen af et behørigt underskrevet originaldokument.

115 I Hüls' begæring af 4. marts 1992 henvises der til den manglende eksistens af polypropylen-beslutningen, ikke til spørgsmålet om dennes ugyldighed. Selv om anbringendet måtte forstås som et anbringende om ugyldighed, var det ikke tilstrækkeligt præcist og begrundet, ligesom det var for sent fremsat.

116 For det andet gennemgik Retten den af Hüls den 4. marts 1992 fremsatte begæring, men den fandt, at selskabet ikke havde fremført relevante forhold inden for den fastsatte frist. Retten rejste helt rigtigt spørgsmålet, om anbringendet om angivelige mangler ved polypropylen-beslutningen var blevet fremsat rettidigt under sagen, henset til reglen i artikel 48, stk. 2, i Rettens procesreglement, i medfør af hvilken nye anbringender ikke må fremsættes under sagens behandling, medmindre de støttes på retlige eller faktiske omstændigheder, som er kommet frem under retsforhandlingerne.

117 Rettens PVC-dom kan ikke antages at udgøre en grund, der er kommet frem under retsforhandlingerne, da retspraksis vedrørende proceduren for ekstraordinær genoptagelse, jf. artikel 41, stk. 1, i EF-statutten for Domstolen, også gælder for artikel 48, stk. 2, i Rettens procesreglement. Ifølge denne retspraksis (Rettens kendelse i sagen BASF mod Kommissionen, præmis 12, og Domstolens dom af 19.3.1991, sag C-403/85 REV., Ferrandi mod Kommissionen, Sml. I, s. 1215) kan en dom afsagt af en anden instans ikke begrunde ekstraordinær genoptagelse af en dom.

118 Vedrørende de forklaringer, Kommissionens befuldmægtigede afgav under den mundtlige forhandling i PVC-sagerne i november 1991, henviser Kommissionen til, at Hüls var repræsenteret under retsmødet og havde kunnet påberåbe sig disse forklaringer langt tidligere i polypropylen-sagen. Følgelig blev anbringendet om nullitet ikke fremsat af Hüls rettidigt, men mere end tre måneder senere. Kommissionen påpeger, at i det analoge tilfælde med ekstraordinær genoptagelse af en dom er den fastsatte frist, jf. artikel 125 i Rettens procesreglement, tre måneder beregnet fra den dag, på hvilken den, der begærer genoptagelse, fik kendskab til de af ham påberåbte omstændigheder. I øvrigt bør det på grund af den ganske særlige karakter af nævnte procesreglements artikel 48, stk. 2, antages, at fremlæggelse af nye anbringender bør finde sted inden for en rimelig frist, selv om en sådan ikke udtrykkeligt er fastsat.

119 Hvad angår de angivelige tilsidesættelser af sprogordningen og udtalelsen om eksistensen af efterfølgende ændringer i polypropylen-beslutningen fremsatte Hüls formodninger uden at fremsætte konkrete holdepunkter og uden at fremsætte et konkret anbringende om nullitet. I PVC-sagerne for Retten fremlagde sagsøgerne konkrete forhold i relation til disse sager. Intet tilsvarende fandt sted under den sag, der førte til den appellerede dom.

120 Derimod antog Retten, at Hüls konkret havde fremført, at der manglede en original. Imidlertid burde denne påstand ikke have foranlediget Retten til at anordne foranstaltninger til sagens oplysning, hverken ud fra synsvinklen om den manglende eksistens, som der henvises til i den appellerede dom, eller ud fra synspunktet om den nævnte beslutnings mulige ugyldighed. Retten fastslog, at Hüls ikke havde fremlagt noget tilstrækkeligt holdepunkt, der lod formode, at der forelå en tilsidesættelse af princippet om, at vedtagne retsakter skal bestå uberørt. Hertil kommer, at anbringendet blev fremsat for sent under tilsidesættelse af bestemmelserne i artikel 48, stk. 2, i Rettens procesreglement. Modsat det af Hüls hævdede, antog Retten på ingen måde, at selskabets argumentation var blevet fremsat rettidigt. Tværtimod gav den udtryk for tvivl uden at afgøre spørgsmålet, for den undersøgte, ud fra synsvinklen om kontrol ex officio, spørgsmålet om polypropylen-beslutningens nullitet.

121 Vedrørende Rettens angivelige tilsidesættelse af pligten til at oplyse de faktiske omstændigheder, som Hüls meget vidtløftigt påberåber sig, fremhæver Kommissionen, at artikel 64, stk. 3, litra d), i Rettens procesreglement ikke fastsætter betingelserne for at begære foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse. Af de samme grunde, der foranledigede den til at afslå begæringen om genåbning af den mundtlige forhandling, bør det antages at være berettiget, at Retten ikke anordnede foranstaltninger til tilrettelæggelse af sagen som begæret af Hüls. Formålet med foranstaltningerne til tilrettelæggelse af sagen, således som det omtales i artikel 64, stk. 1, i Rettens procesreglement, er at sikre sagens fremme og retsforhandlingernes forløb, ikke at reparere på undladelser begået af sagsøgeren ved dennes fremlæggelse af anbringenderne. Endelig foreligger der ikke nogen modsigelse mellem den appellerede dom og foranstaltningerne til tilrettelæggelse af sagen som anordnet af Retten i PVC-sagerne, eftersom procedurerne forløb forskelligt i de pågældende sager.

122 Med hensyn først til foranstaltningerne til tilrettelæggelse af sagen må det påpeges, at Domstolen i medfør af artikel 21 i EF-statutten for Domstolen kan forlange, at parterne fremlægger ethvert dokument og meddeler enhver oplysning, som den finder ønskelig. Artikel 64, stk. 1, i Rettens procesreglement bestemmer, at foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse tilsigter at tilvejebringe de bedst mulige betingelser for sagens fremme, retsforhandlingernes forløb og bilæggelse af tvister.

123 Ifølge artikel 64, stk. 2, litra a) og b), i Rettens procesreglement har foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse navnlig til formål at sikre, at den skriftlige og mundtlige forhandling forløber bedst muligt, og at lette bevisoptagelsen, samt at afklare de punkter, på hvilke parterne bør uddybe deres argumentation, eller på hvilke der er behov for bevisoptagelse. Ifølge artikel 64, stk. 3, litra d), og artikel 64, stk. 4, kan foranstaltningerne bestå i at anmode om fremlæggelse af dokumenter eller aktstykker vedrørende sagen, og hver part kan på et hvilket som helst trin i sagen foreslå disse foranstaltninger.

124 Som Domstolen fastslog i dommen i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen, præmis 93, kan en part for Retten fremsætte begæring om, at det som foranstaltning til tilrettelæggelse af sagen pålægges modparten at fremlægge dokumenter, parten er i besiddelse af.

125 Det fremgår imidlertid på samme tid af formålet med og genstanden for foranstaltningerne til tilrettelæggelse af sagen, således som de nævnes i artikel 64, stk. 1 og 2, i Rettens procesreglement, at de indgår i forskellige faser i sagsbehandlingen for Retten, som de tager sigte på at lette.

126 Heraf følger, at en part efter afslutningen af den mundtlige forhandling kun kan begære foranstaltninger til tilrettelæggelse af sagen, såfremt Retten beslutter at genåbne den mundtlige forhandling. Følgelig havde Retten ikke pligt tilat træffe

afgørelse vedrørende en sådan begæring, medmindre den havde imødekommet begæringen om genåbning af den mundtlige forhandling, således at der ikke er anledning til særskilt at pådømme de af Hüls i den forbindelse fremsatte klagepunkter.

127 Vedrørende begæringen om bevisoptagelse fremgår det af Domstolens praksis (jf. især dom af 16.6.1971, sag 77/70, Prelle mod Kommissionen, Sml. 1971, s. 149, org. ref.: Rec. s. 561, præmis 7, og af 15.12.1995, sag C-415/93, Bosman, Sml. I, s. 4921, præmis 53), at en parts begæring om bevisoptagelse efter afslutning af de mundtlige forhandlinger kun kan imødekommes, hvis den angår forhold, som kan få afgørende betydning, og som den pågældende ikke kunne have gjort gældende før afslutningen af den mundtlige forhandling.

128 Samme løsning trænger sig på hvad angår begæringen om genåbning af den mundtlige forhandling. I medfør af artikel 62 i Rettens procesreglement råder den på dette område vel over et frit skøn. Men Retten er ikke pligtig at imødekomme en sådan begæring, medmindre den pågældende part påberåber sig faktiske omstændigheder af afgørende betydning, som parten ikke havde kunnet gøre gældende før afslutningen af den mundtlige forhandling.

129 Konkret var begæringen om genåbning af den mundtlige forhandling og om bevisoptagelse, der blev fremsat for Retten, begrundet med henvisning til Rettens PVC-dom samt til erklæringer afgivet af Kommissionens befuldmægtigede under retsmødet i PVC-sagerne eller under en pressekonference efter afsigelsen af nævnte dom.

130 I den forbindelse må det fastslås, for det første, at bemærkninger i almindelige vendinger om en formodet praksis hos Kommissionen vedrørende sprogordningen eller vedrørende efterfølgende ændringer, som fremgik af en dom afsagt i andre sager eller af erklæringer fremsat under andre sager, ikke som sådanne kunne betragtes som afgørende for løsningen af den tvist, Retten skulle pådømme.

131 Vedrørende den mangel, der skal bestå i de manglende originaler til polypropylen-beslutningen, stadfæstet med underskrifterne fra formanden og generalsekretæren for Kommissionen i samtlige autentiske sproglige versioner, fastslog Retten ganske vist, at denne konkret var blevet gjort gældende af Hüls i begæring af 4. marts 1992. Imidlertid har Hüls fortsat ikke været i stand til at fremlægge afgørende faktiske omstændigheder, der alene knytter sig til polypropylen-beslutningen, og som kan berettige til at genåbne den mundtlige forhandling.

132 For det andet må det bemærkes, at appellanten var i stand til allerede i stævningen at forelægge Retten i det mindste et minimum af elementer, der kunne godtgøre nytten af foranstaltninger til tilrettelæggelse af sagens behandling eller bevisforanstaltninger til brug for sagen, for at bevise, at polypropylen-beslutningen var blevet vedtaget i strid med den gældende sprogordning eller ændret efter vedtagelsen af kommissærkollegiet, eller at originalerne manglede, således som visse af sagsøgerne i PVC-sagerne gjorde (jf. i denne retning dommen i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen, præmis 93 og 94).

133 Herved skal der lægges vægt på, at Retten i modsætning til det af Hüls hævdede ikke i den appellerede dom fastslog, at de faktiske omstændigheder, Hüls påberåbte sig i begæringen af 4. marts 1992, var blevet fremsat rettidigt.

134 Det må tilføjes, at Retten ikke var pligtig at anordne genåbning af den mundtlige forhandling på grund af en angivelig pligt til ex officio at fremkomme med argumenter vedrørende lovligheden af proceduren for vedtagelse af polypropylen-beslutningen. En sådan pligt til ex officio at rejse argumenter af ordre public-karakter kan potentielt kun eksistere ud fra de faktiske oplysninger, som er tilført sagens akter.

135 Det må således konkluderes, at Retten ikke har gjort sig skyldig i nogen retlig fejl ved at afslå at genåbne den mundtlige forhandling og at anordne foranstaltninger til sagens tilrettelæggelse og bevisoptagelse.

136 Det følger af de ovenstående bemærkninger, at det andet led af anbringendet om tilsidesættelse af fællesskabsretten samt anbringendet om rettergangsfejl også skal forkastes.

Tilsidesættelsen af fællesskabsretten ved fastslåelsen og kontrollen af de faktiske omstændigheder forelagt til Rettens bedømmelse, af bedømmelsen af det individuelle ansvar for deltagerne i overtrædelsen og fastsættelsen af bødens størrelse

Almindelige bemærkninger

137 Med et tredje led af anbringendet om tilsidesættelse af fællesskabsretten har Hüls foreholdt Retten, at den begik en række fejl ved fastslåelsen og kontrollen af de faktiske omstændigheder, som fik følger for bedømmelsen af det individuelle ansvar for deltagerne i overtrædelsen og for fastsættelsen af bødens størrelse.

138 Under appel skal Domstolen bedømme bevismidlerne, når der er tvist om de juridiske parametre for bevisførelsen, brugen af beviserne og bedømmelsen af dem samt spørgsmålene om bevisbyrde og om bevisstyrke.

139 Bevisbedømmelsen er således undergivet kontrol vedrørende spørgsmålet, om Retten har overholdt og korrekt anvendt retsreglerne på bevisområdet, logikken eller de af erfaringen dikterede almindelige regler. Det må desuden bringes på det rene, om de faktiske omstændigheder, der er fastslået, berettiger de heraf uddragne konklusioner. På konkurrenceområdet skal de faktiske antagelser, der fremlægges af Kommissionen, være af en sådan karakter, at de støtter de konklusioner, den uddrager heraf. Hvad angår spørgsmålet om bevisstyrke er det tilstrækkeligt, men nødvendigt, at den faktiske situation kan udledes af

tilstrækkeligt alvorlige, præcise og samstemmende formodninger, der ikke modsiges af herimod stridende formodninger. Desuden skal indicierne betragtes under ét henset til særegenhederne ved det pågældende marked.

140 Ifølge Hüls hviler disse krav på den formodning om uskyldighed, der er knæsat i den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2, som også gælder i Fællesskabets retsorden. Under appel må der konkluderes at foreligge en tilsidesættelse af formodningen om uskyldighed, når Retten i forbindelse med sin fastslåelse og kontrol af de faktiske omstændigheder når frem til resultater, der er uforenelige med partens argumentation, og som ikke tager tilstrækkelige hensyn hertil, eller når de beviste faktiske omstændigheder ikke er tilstrækkelige til at støtte de retsvirkninger, der drages heraf. Beslutninger behæftet med mangler skal annulleres, jf. ordlyden af artikel 54, stk. 1, i EF-statutten for Domstolen, når betingelserne i denne statuts artikel 51, stk. 1, er opfyldt.

Deltagelsen i periodiske møder

141 Ifølge Hüls formodede Retten urigtigt i præmis 114-129 i den appellerede dom, at Hüls regelmæssigt havde deltaget i møderne mellem producenterne fra slutningen af 1978 eller fra begyndelsen af året 1979. I den henseende anfører Hüls, at afgivelsen af ICI's svar på anmodningen om oplysninger fra Kommissionens side, på hvilken Retten støttede sig for at antage, at Hüls regelmæssigt deltog i møderne, indeholder ingen erklæring vedrørende varigheden af denne deltagelse. En status som »regular participant« tillader ikke at fastslå den periode, i hvilken en virksomhed deltog i møderne. Retten overså således den manglende bevisværdi af ICI's erklæringer og tilsidesatte de krav, der påbydes i forbindelse med bevisbedømmelse.

142 Vedrørende de tabeller, der nævnes i den appellerede doms præmis 115, udgør de et helt usædvanligt mistænkeligt bevismiddel og tillader ikke at drage konklu-

sioner vedrørende varigheden af appellantens deltagelse i disse møder. Tabellerne giver intet svar på, hvem der har udarbejdet dem, og hvad kilderne til dem har været. De dér nævnte tal kan ikke kvalificeres som salgstal: Det kan ikke udelukkes, at der var tale om et af de talrige forslag om, at der skulle indføres et system med kontrol af kvoterne. Disse tabeller kan være blevet udarbejdet på forskellige måder, uden at der havde fundet møder sted, idet Fides-systemet kan være deres kilde. De kan derfor på ingen måde være et bevis for, at møderne har været afholdt.

143 Retten støttede sig alene på en almindelig forklaring leveret af ICI, der var formuleret på engelsk i konjunktiv, og hvis tyske oversættelse var ukorrekt. ICI's erklæring vedrørte kun en af tabellerne og beviste derfor ikke, at de oplysninger, som findes i tabellen over kvoteordningen for 1979, hidrører fra Hüls.

144 Vedrørende Rettens udtalelser om, at Hüls' ufuldstændige svar på anmodningen om oplysninger samt Hüls' deltagelse i møderne i 1982-1983 styrkede den tese, at Hüls regelmæssigt deltog i de periodiske møder, skal det alene bemærkes, at deltagelsen i møderne i 1982-1983 intet siger om Hüls' adfærd fire-fem år tidligere.

145 Ifølge Hüls havde der aldrig bestået nogen hemmelig aftale mellem deltagerne, højst samordnet praksis, som forudsatte en samordning mellem virksomhederne, en adfærd på markedet i overensstemmelse med denne samordning og en årsagsforbindelse mellem disse to elementer. Selv om det måtte antages, at Hüls' sporadiske deltagelse i møderne endte i samordning, foreligger der intet om Hüls' adfærd på markedet.

146 Hüls udleder heraf, at Retten tilsidesatte de fællesskabsretlige grundsætninger på området for bevisstyrke og bevisbedømmelse, da den på grundlag af lidet sammenhængende faktiske omstændigheder fastslog, at Hüls havde deltaget i de periodiske møder fra 1978 til 1979, skønt beviset for denne deltagelse kun var blevet ført for ét møde i 1981 og derefter fra 1982 til 1983. Desuden kunne

Retten endog for perioden 1981, 1982 og 1983 kun, under tilsidesættelse af grundsætningerne om bevisbyrde, nå frem til den konstatering, at Hüls havde deltaget i møderne med henblik på at fastsætte priser og salgsmængder. I præmis 126 pålagde Retten således Hüls at bevise sin uskyldighed, hvilket er en negation af formodningen om uskyldighed, og dette på en måde, der strider mod de fællesskabsretlige grundsætninger. Imidlertid påhvilede bevisbyrden ikke Hüls, men Kommissionen. Hüls' manglende deltagelse i møderne er i øvrigt en negativ faktisk omstændighed, som der ikke kan føres bevis for.

147 Ifølge Kommissionen er det ukorrekt, at ICI's oplysninger vedrørende Hüls' deltagelse i møderne fra slutningen af 1978 eller begyndelsen af 1979 var det eneste indicium. Det må snarere betragtes i sammenhæng navnlig med tabellen over kvoterne for 1979, som nævnes i den appellerede doms præmis 115, og som for Hüls' vedkommende angiver en kvote på grundlag af oplysninger, der kun kunne stamme fra Hüls.

148 Kommissionen fremhæver tillige, at Retten ikke har pålagt Hüls at bevise sin uskyldighed, men blot udtalte, at der ikke fandtes tilstrækkelige indicier til at retfærdiggøre den usædvanlige adfærd hos Hüls, som foregav at have deltaget i møderne uden at have hensigt til at tilslutte sig de konkurrencestridige manøvrer, som blev samordnet dér. Den appellerede doms præmis 116 og 117 viser i øvrigt, at Retten tillagde Hüls' bemærkninger mindre vægt end de oplysninger, på hvilke Kommissionen havde støttet sin beslutning. Retten tilsidesatte følgelig ingen retsregler, og endnu mindre tilsidesatte den den formodning om uskyldighed, således som denne gælder i den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 6.

149 Herved skal det først erkendes, at den grundsætning om formodet uskyldighed, således som den nærmere fremgår af artikel 6, stk. 2, i den europæiske menneskerettighedskonvention, indgår blandt de grundlæggende rettigheder, som efter Domstolens faste praksis, der i øvrigt er bekræftet af præamblen til den europæiske fælles akt og artikel F, stk. 2, i traktaten om Den Europæiske Union, er beskyttet i Fællesskabets retsorden (jf. i denne retning Bosman-dommen, præmis 79).

150 Det må også erkendes, at henset til karakteren af de pågældende overtrædelser samt til karakteren og den grad af hårdhed af de hertil knyttede sanktioner, finder den principielle formodning om uskyldighed anvendelse på sager vedrørende tilsidesættelser af konkurrencereglerne, der gælder for virksomhederne, og som vil kunne føre til at pålægge bøder eller tvangsbøder (jf. i denne retning bl.a. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, dommen i Öztürk-sagen af 21.2.1984, serie A nr. 73, og dommen i Lutz-sagen af 25.8.1987, serie A nr. 123-A).

151 Vedrørende holdbarheden af de af Hüls formulerede klagepunkter må det i første række bemærkes, at Retten i modsætning til, hvad Hüls hævder, fastslog, at ICI's svar vedrørende Hüls' deltagelse i de periodiske møder var bestyrket af andre elementer, såsom de i den appellerede doms præmis 115 nævnte tabeller.

152 For det andet udtales, at spørgsmålet om den værdi, der skal tillægges disse tabeller og det ovennævnte svar fra ICI samt svarene fra flertallet af sagsøgerne på et af Retten skriftligt forelagt spørgsmål — ifølge hvilke de pågældende tabeller ikke kunne have været udarbejdet på grundlag af Fides-systemets statistikker — henhører under bevisbedømmelse og ikke kan prøves af Domstolen under appel.

153 For det tredje var Retten stillet over for de indicier, den lagde til grund, berettiget til for at bedømme troværdigheden af de erklæringer, ved hvilke Hüls nægtede at have deltaget i andre møder i løbet af de foregående år, at tage hensyn til forhold, som kunne bevise, at Hüls i modsætning til de oplysninger, der var afgivet ved besvarelsen af anmodningen om oplysninger, havde deltaget i visse møder i 1982 og 1983.

154 For det fjerde må det påpeges, at det i tilfælde af tvist om, hvorvidt der foreligger en overtrædelse af konkurrencereglerne, påhviler Kommissionen at bevise de overtrædelser, den fastslår, og fremlægge de beviselementer, der på en i retlig henseende tilstrækkelig måde godtgør, at der foreligger de fakta, som en overtrædelse udgøres af (dommen i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen, præmis 58).

155 Da Kommissionen imidlertid havde kunnet bevise, at Hüls havde deltaget i møderne mellem virksomheder af en åbenbart konkurrencestridig karakter, påhvilede det Hüls at fremføre indicier af en sådan beskaffenhed, at selskabet kunne påvise, at dets deltagelse i de nævnte møder ikke var sket for at begrænse konkurrencen og herved påvise, at det over for konkurrenterne havde oplyst, at det deltog i møderne med et andet formål end deres. Heraf følger, at Retten ikke i præmis 126 i den appellerede dom opererede med en ubehørig vending af bevisbyrden.

156 For det femte og endelig bygger Hüls' argumenter om, at der ikke er ført bevis for en adfærd på markedet i overensstemmelse med samordningen mellem virksomhederne, og at der ikke var nogen konkurrencebegrænsende virkninger, på en urigtig opfattelse af kravene til bevis for en samordnet praksis i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.

157 I præmis 129 i den appellerede dom fandt Retten, at Kommissionen havde været fuldt berettiget til subsidiært at antage, at der forelå samordnet praksis efter betydningen i traktatens artikel 85, stk. 1, i forbindelse med de regelmæssige møder mellem polypropylen-producenter, som sagsøgeren havde deltaget i fra udgangen af 1978 eller begyndelsen af 1979 samt september 1983.

158 Det fremgår imidlertid af Domstolens faste praksis, at begrebet samordnet praksis omhandler en form for koordinering mellem virksomheder, hvorved disse ikke går så langt som til at afslutte en egentlig aftale, men dog bevidst erstatter den risiko, der er forbundet med normal konkurrence, med indbyrdes praktisk samarbejde (jf. dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, præmis 26, og af 31.3.1993, forenede sager C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 og C-125/85 — C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1307, præmis 63).

159 Domstolen tilføjede, at kriterierne om koordinering og samarbejde skal forstås ud fra den grundtanke, der ligger bag traktatens bestemmelser vedrørende kon-

kurrence, og hvorefter enhver erhvervsdrivende uafhængigt skal tage stilling til den politik, han vil føre på det fælles marked (jf. dommen i sagen Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, præmis 173, dom af 14.7.1981, sag 172/80, Züchner, Sml. s. 2021, præmis 13, dommen i sagen Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, præmis 63, og dommen i sagen Deere mod Kommissionen, præmis 86).

160 Ifølge denne retspraksis antages det, at selv om dette krav om uafhængighed ganske vist ikke udelukker de erhvervsdrivendes ret til at foretage de nødvendige tilpasninger til deres konkurrenters konstaterede eller antagelige adfærd, forhindrer det imidlertid kategorisk enhver direkte eller indirekte kontakt mellem sådanne erhvervsdrivende, som har til formål eller til følge enten at påvirke en aktuel eller potentiel konkurrents markedsadfærd, eller at informere en sådan konkurrent om den markedsadfærd, som man har besluttet sig til — eller overvejer — selv at følge, når denne kontakt har til formål eller til følge, at der opstår konkurrencevilkår, som ikke svarer til det pågældende markeds normale vilkår i betragtning af produkternes eller de præsterede tjenesteydelsers art, størrelsen og antallet af virksomheder på markedet samt dettes omfang (jf. dommen i sagen Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, præmis 174, Züchner-dommen, præmis 14, og dommen i sagen Deere mod Kommissionen, præmis 87).

161 Det følger heraf dels — vedrørende begrebet samordnet praksis — at denne, som det fremgår af selve ordlyden af traktatens artikel 85, stk. 1, forudsætter både samordning mellem virksomhederne og en adfærd på markedet, der ligger i forlængelse af denne samordning samt årsagsforbindelse mellem samordningen og adfærden.

162 Imidlertid må det antages — med forbehold af det modbevis, som det må påhvile de pågældende erhvervsdrivende at føre — at de virksomheder, som deltager i samordningen, og som forbliver aktive på markedet, tager hensyn til informationsudvekslingen med deres konkurrenter for at fastlægge deres adfærd på markedet. Dette gælder så meget desto mere, når samordningen finder sted regelmæssigt og over en lang periode, således som det var tilfældet i den konkrete sag ifølge det af Retten fastslåede.

163 Dels må det antages, at en samordnet praksis som afgrænset ovenfor, modsat Hüls' argumentation, er omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1, selv når den ikke har haft konkurrencebegrænsende virkninger på markedet.

164 For det første fremgår det af selve ordlyden af denne bestemmelse, at der gælder det samme som i forbindelse med aftaler mellem virksomheder og afgørelser truffet af sammenslutninger af virksomheder, nemlig at en samordnet praksis — uanset dens virkninger — er forbudt, når den har et konkurrencestridigt formål.

165 Selv om begrebet samordnet praksis i sig selv forudsætter en adfærd fra deltagende virksomheder på markedet, indebærer begrebet ikke nødvendigvis, at denne adfærd konkret har den virkning at begrænse, forhindre eller fordreje konkurrencen.

166 Endelig er den anlagte fortolkning ikke uforenelig med den restriktive karakter af forbuddet ifølge traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. dom af 29.2.1968, sag 24/67, Parke Davis, Sml. 1965-1968, s. 457, org. ref.: Rec. s. 81, på s. 109), idet denne fortolkning slet ikke udvider forbuddets anvendelsesområde; den modsvarer den bogstavelige betydning af ordvalget i nævnte bestemmelse.

167 Følgelig har Retten ikke modsat det af Hüls hævdede tilsidesat gældende ret vedrørende bevisbyrde, da den antog, at Kommissionen ikke, eftersom den havde ført tilstrækkeligt bevis for Hüls' deltagelse i en samordning mellem polypropylen-producenterne med det formål at begrænse konkurrencen, skulle bevise, at samordningen var kommet til udtryk ved adfærd på markedet, eller at samordningen havde konkurrencebegrænsende virkninger. Tværtimod påhvilede det Hüls at bevise, at samordningen ikke på nogen måde havde øvet indflydelse på Hüls' egen markedsadfærd.

168 Under disse omstændigheder er det tilstrækkeligt at fastslå — og samtidig ufornødent at undersøge samtlige aspekter af Rettens fortolkning af traktatens artikel 85, stk. 1 — at denne under alle omstændigheder ikke har tilsidesat grundsætningen om den formodede uskyldighed eller gældende ret vedrørende beviser, da den fandt, at Kommissionen havde ført tilstrækkeligt bevis for, at Hüls regelmæssigt havde deltaget i de periodiske møder mellem polypropylen-producenterne mellem slutningen af 1978 eller begyndelsen af 1979 og september 1983, at disse møder navnlig havde til formål at fastsætte prismål og salgsmængder, og at de indgik i et system. Heraf følger, at Hüls' klagepunkter herom ikke kan tages til følge.

Prisinitiativerne

169 Hüls finder, at Retten i den appellerede doms præmis 166-177 tilsidesatte kravene om bevisbedømmelse og bevisstyrke, ligesom den nåede frem til almindelige overvejelser, der ikke have støtte i faktiske konstateringer. Uden at tage hensyn til det forhold, at Hüls kun sporadisk og i begrænset omfang i sin tid havde deltaget i møder om prisspørgsmål, lagde Retten en global formodning til grund, hvorefter Hüls havde deltaget i periodiske producentmøder, under hvilke deltagerne aftalte prisinitiativer.

170 Desuden krævede Retten urigtigt — da den af denne deltagelse udledte, at Hüls havde tilsluttet sig prisinitiativerne og deres gennemførelse samt antog, at det, såfremt dette ikke var tilfældet, påhvilede Hüls at føre bevis herfor — at Hüls beviste sin uskyldighed. Retten overså for øvrigt formildende omstændigheder, som ifølge appellanten er til hinder for den i denne henseende fastslåede antagelse i den appellerede doms præmis 168.

171 Hüls fremhæver tillige, at selv om man deltog i møderne, gav man kun ved tre lejligheder, mellem juli og november 1982, instruktion om priser med udgangspunkt i de på møderne fastsatte retningslinjer, hvilke instrukser i øvrigt var helt interne og aldrig er blevet meddelt kunderne. Hüls konkluderer, at man aldrig har gennemført disse initiativer, hvilket må tillægges afgørende betydning for at

antage, at der ikke var hemmelige aftaler mellem producenterne, men kun samordnet praksis: I Hüls' tilfælde forelå der ingen praksis på markedet, som måtte forstås som samordning. Hermed blev prisinstruksernes virkninger på markedet uden nogen virkning overhovedet, da salgskontorerne ikke gav meddelelse herom til kunderne. Hüls førte en uafhængig prispolitik og varetog herved sine egne interesser med en investeringspolitik vedrørende specialprodukter for at komme ud af området for de tabgivende masseprodukter.

172 Eftersom Retten begrænsede sine konstateringer til perioden efter 1982, anerkendte den, at den ikke stod over for noget bevis mod Hüls for den foregående periode, hvilket der burde være blevet taget hensyn til ved fastsættelsen af bøden. De bevidst upræcist formulerede konklusioner i den appellerede dom er i modstrid med de faktiske konstateringer og medfører, at der foreligger en tilsidesættelse af begrundelsespligten. Retten overdrev i øvrigt helt klart betydningen af de lidet sammenhængende indicier, idet den af ICI's tilståelse udledte en adfærd, som individuelt kunne bebrejdes Hüls. Den blotte deltagelse i visse isolerede møder tillader ikke at konkludere, at Hüls deltog i aftaler om priser i form af en gennemførelse af deres resultater.

173 Kommissionen har henvist til de argumenter, den har fremlagt i relation til Hüls' deltagelse i møderne, og understreget, at det påhviler Hüls, som vil påberåbe sig en fuldstændig atypisk adfærd, at fremlægge konkrete indicier til støtte for sine udtalelser. Imidlertid kan det ikke være tilstrækkeligt at fremkomme med helt almindelige udtalelser vedrørende uudtalte forbehold og en vilje til at simulere. Kommissionen tilføjer, at Retten korrekt henledte opmærksomheden på det forhold, at Hüls' prisinstrukser ikke kun havde en rent intern karakter. Hvad angår beviskraften af ICI's oplysninger fremhæver Kommissionen, at der er tale om et spørgsmål om bevisbedømmelse, hvilket klagepunkt ikke kan pådømmes under appel.

174 Herved må det første bemærkes, at Retten var beføjet til, uden nogen ubehørig omvendelse af bevisbyrden, at antage, at det påhvilede Hüls — når Kommissionen havde kunnet godtgøre, at Hüls havde deltaget i møder, hvorunder

prisinitiativer var blevet besluttet, tilrettelagt og kontrolleret — at føre bevis for sine påstande om, at man ikke havde tilsluttet sig de pågældende initiativer.

175 Herefter bemærkes, at det ikke under appel tilkommer Domstolen at gå ind i den bedømmelse, Retten foretog i den appellerede doms præmis 173 vedrørende den omstændighed, at de prisinstrukser, som Hüls' hovedkontor sendte til salgskontorerne, blev givet med henblik på at fremkalde virkninger eksternt.

176 Endelig skal det fastslås, at Hüls' argumenter, hvormed selskabet søger at bevise, at dets adfærd på markedet forelå uafhængigt af prisinitiativerne, eller at Rettens konstateringer i den henseende kun angår en del af den periode, som der tages sigte på i polypropylen-beslutningen, er uden relevans.

177 Retten antog således i den appellerede doms præmis 291, at Kommissionen med rette korrekt kunne anse enigheden mellem Hüls og andre polypropylenproducenter, som bl.a. omfattede prisinitiativer, for aftaler i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.

178 Det fremgår imidlertid af fast retspraksis, at hensyntagen til de konkrete virkninger af en aftale er overflødig, når det fremgår, at den skal have til formål at begrænse, hindre eller fordreje konkurrencen (dom af 13.7.1966, forenede sager 56/64 og 58/64, Consten og Grundig mod Kommissionen, Sml. 1965-1968, s. 245, på s. 255, org. ref.: Rec. s. 429, jf. ligeledes dom af 11.1.1990, sag C-277/87, Sandoz prodotti farmaceutici mod Kommissionen, Sml. I, s. 45, og af 17.7.1997, sag C-219/95 P, Ferriere Nord mod Kommissionen, Sml. I, s. 4411, præmis 14 og 15).

179 Følgelig ses Retten ikke at have tilsidesat de gældende bevisregler eller sin begrundelsespligt, da den antog, at Kommissionen havde ført tilstrækkeligt bevis

for, at Hüls var blandt de polypropylen-producenter, mellem hvilke der var opnået enighed vedrørende de i polypropylen-beslutningen nævnte prisinitiativer, at disse indgik i et system, og at virkningerne af disse prisinitiativer udfoldede sig indtil november 1983. Hüls' klagepunkter vedrørende denne del af den appellerede dom kan herefter ikke tages til følge.

Foranstaltningerne med henblik på at lette gennemførelsen af prisinitiativerne

180 Ifølge Hüls antog Retten ukorrekt i den appellerede doms præmis 189-199, navnlig i præmis 190, at Hüls også havde tilsluttet sig foranstaltninger bestemt til at lette gennemførelsen af prisinitiativerne, henset til selskabets deltagelse i visse møder, uden at Retten har forklaret, hvilke foranstaltninger der var tale om, hvem der deltog i møderne samt på hvilket tidspunkt og på hvilken måde klagepunkterne var blevet bevist. Hüls gør gældende, at selskabets deltagelse, ifølge Retten, i samtlige disse foranstaltninger fremgår af, at Hüls ikke havde fremlagt noget indicium, på grundlag af hvilket det modsatte kan bevises. Hüls bemærker, at en sådan argumentation ikke opfylder pligten til begrundelse, så lidt som betingelserne for en bevisbedømmelse, der tager hensyn til den retlige argumentation, Hüls havde udviklet, og de fakta, som argumentationen hviler på.

181 Hvad angår »kontoledelsen« fremhæver Hüls, at der blot var tale om forslag og drøftelser, uden at man var nået frem til denne form for aftale. De af Kommissionen fremlagte dokumenter gør det ikke muligt at slutte noget som helst vedrørende gennemførelsen af et ledelsessystem. Rettens ordvalg viser ifølge Hüls, at der ikke har foreligget en tvungen aftale, men derimod, at der slet ikke var nogen aftale. Dette beviser også, at producenterne ikke var rede til tvungent at forpligte sig til foranstaltninger til konkurrencebegrænsning og til disses gennemførelse, ligesom de under møderne praktiserede en blanding af uudtalte forbehold og misinformation. Den passage, der nævnes i den appellerede doms præmis 190, fremstiller kun de almindelige problemer i forbindelse med »kundeflakkeri« og kan ikke støtte Rettens konklusioner vedrørende tildeling af kunder til visse producenter og udpegelse af »ledere«. Herved understreger

Hüls, at man aldrig har været leder af de fire kunder, som man fik tildelt, henset til mængder eller priser, selv om Hüls har været leverandør til dem i isolerede tilfælde. Denne differentierede adfærd på leveringsområdet er diametralt modsat i forhold til antagelsen om, at Hüls har været »kontoleder«.

182 Ifølge Kommissionen skal den appellerede doms præmis 190 læses i konteksten. De af Hüls fremsatte betragtninger vedrørende den manglende gennemførelse af systemet med »kontoledelse«, er i strid med de beviser, Retten nævner i præmis 192 og 193, hvoraf det fremgår, at det nævnte system i hvert fald delvis fungerede i to måneder, selv om de pågældende ikke var tilfredse med det.

183 I den henseende er det tilstrækkeligt først at bemærke, at Retten i den appellerede doms præmis 190, 191 og 192 samt 197 og 198 i modsætning til det af Hüls hævdede fremlagde en tilstrækkelig begrundelse vedrørende eksistensen og karakteren af foranstaltninger, som skulle lette gennemførelsen af prisinitiativerne samt vedrørende identiteten af de virksomheder, der deltog i foranstaltningerne.

184 Herefter udtales, at Domstolen ikke under appel kan foretage en prøvelse af Rettens bedømmelse af de beviser, den fik forelagt, navnlig mødereferaterne og ICI's og Hüls' svar på anmodningen om oplysninger.

185 Endelig er, af de i nærværende doms præmis 178 anførte grunde, argumenterne, der skal vise, at Hüls ikke iværksatte systemet med »kontoledelse«, uden relevans, idet Retten i den appellerede doms præmis 291 antog, at Kommissionen med rette kunne antage, at der forelå aftaler i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand i forbindelse med enigheden mellem Hüls og de øvrige polypropylenproducenter om de foranstaltninger, der skulle fremme iværksættelsen af prisinitiativerne.

186 Heraf følger, at Retten ikke tilsidesatte gældende ret på bevisområdet eller den begrundelsespligt, der påhvilede den, da den fandt, at Kommissionen havde ført tilstrækkeligt bevis for, at Hüls var blandt de polypropylen-producenter, som var blevet enige om foranstaltninger, der skulle lette gennemførelsen af de prisinitiativer, som nævnes i polypropylen-beslutningen. De klagepunkter, Hüls har fremsat i den henseende, kan således heller ikke lægges til grund.

Mængdemålene og kvoterne

187 Hvad angår mængdemålene og kvoterne, der er genstand for præmis 231-261 i den appellerede dom, har Hüls bemærket, at Retten først fejlagtigt fastslog, at virksomheden deltog regelmæssigt i de periodiske producentmøder. Retten fastslog herefter, at navnet Hüls figurerede i forskellige tabeller, hvorved den gav til kende, at omtalen af selskabets navn var et tillægsindicium, der gik ud over det forhold, at Hüls deltog i møderne. Hüls foreholder Retten, at den urigtigt konkluderede af omtalen af selskabets navn i tabellerne, at det regelmæssigt deltog i de periodiske møder, hvorved det gav det forkerte indtryk, at der fandtes en hel række indicier på denne deltagelse, skønt samtlige klagepunkter vedrørende den blotte omtale af selskabets navn i visse tabeller kan sammenkædes. Endelig bestyrker disse — hvis ophavsmænd og udførelsesdato ikke kan fastslås — slet ikke eksistensen af en konkurrencestridig adfærd.

188 Kommissionen har anført, at den appellerede dom giver en detaljeret bedømmelse af beviserne. I så henseende bortser Hüls i sin kritik fra de foreliggende beviser. Klagepunktet kan ikke tages under påkendelse her, for det vedrører bevisbedømmelsen, ligesom det er uden grundlag, da det er i strid med de foreliggende beviser, Retten bedømte detaljeret.

189 Herved skal det blot fastslås, at for så vidt som Hüls' klagepunkter knytter sig til Rettens konstateringer vedrørende selskabets deltagelse i de periodiske møder, skal de forkastes af de grunde, som nævnes i nærværende doms præmis 151-167.

190 For så vidt som de angår den bedømmelse, Retten foretog af de beviser, den havde fået forelagt, herunder især oversigterne over deltagerne i møderne, kan Hüls' klagepunkter ikke påkendes under appel.

191 Følgelig ses Retten ikke at have tilsidesat gældende ret på bevisområdet eller sin begrundelsespligt, da den antog, at Kommissionen havde ført tilstrækkeligt bevis for, at Hüls var mellem de polypropylen-producenter, mellem hvilke der var enighed om salgsmålene for årene 1979-1980 og første halvdel af 1983 samt vedrørende begrænsningen af deres salg i forhold til en periode inden årene 1981 og 1982, hvilke mål nævnes i polypropylen-beslutningen og indgik i et kvotesystem. Også på dette punkt må Hüls' klagepunkter forkastes.

Deltagernes individuelle ansvar for en overtrædelse og beregningen af bøden

192 Endelig har Hüls gjort gældende, at Retten ikke præcist har kunnet bringe den enkelte erhvervsdrivendes deltagelse på det rene, hverken tidsmæssigt eller rent faktisk. I tilfælde, hvor der foreligger en flerhed af virksomheder, som har deltaget i en overtrædelse af reglerne i traktatens artikel 85, må det kræves, at der for hver enkelts vedkommende foreligger deltagelse i hver enkelt isolerede handling med den samme sikkerhed, som var der tale om blot en enkelt gerningsmand. Den

enkelte er kun ansvarlig inden for de grænser, der er bevist ved den pågældendes deltagelse, og graden af den enkelte deltagers medvirken, isoleret set, skal godtgøres særskilt.

193 Netop bøden skal beregnes individuelt ud fra de faktiske omstændigheder, der står i forbindelse med Hüls' deltagelse. Kommissionen og Retten respekterede ikke disse principper, navnlig da de fastsatte bøden på grundlag af Hüls' omsætning uden at tage hensyn til selskabets særlige forhold.

194 I den henseende skal det først bemærkes, at det fremgår af de ovenstående betragtninger, at Retten modsat det af Hüls antagne ikke har begået nogen retlig fejl ved at henregne selskabet til deltagerne i den omhandlede overtrædelse eller ved at anlægge sin bedømmelse af deltagelsens varighed og omfang.

195 For det andet skal der henvises til fast retspraksis (jf. bl.a. dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 120, og af 12.11.1985, sag 183/83, Krupp Stahl mod Kommissionen, Sml. s. 3609, præmis 37), hvorefter der ved bødens fastsættelse kan henses såvel til virksomhedens samlede omsætning, selv om denne kun omtrentligt og ufuldstændigt oplyser, hvor stor og hvor økonomisk stærk virksomheden er, som til den del af omsætningen, der vedrører varer, med hensyn til hvilke der er begået en overtrædelse, hvis grovhed til en vis grad kan udledes af denne omsætningsandel.

196 Det fremgår af den appellerede doms præmis 361, som henviser til polypropylen-beslutningens 108. og 109. betragtning, at der for den enkelte virksomheds vedkommende er taget hensyn til dens leveringer af polypropylen i Fællesskabet samt dens omsætning. Retten har derfor ikke begået nogen retlig fejl i den henseende.

197 For øvrigt er Domstolen ikke ud fra billighedsbetragtninger berettiget til ved sin prøvelse af retsspørgsmål under en appelsag at udøve et andet skøn end det, Retten har anlagt, når denne som led i sin fulde prøvelsesret træffer afgørelse vedrørende en bøde, som en virksomhed er blevet pålagt på grund af en tilsidesættelse af fællesskabsretten (jf. navnlig dom af 15.12.1994, sag C-320/92 P, Finsider mod Kommissionen, Sml. I, s. 5697, præmis 46).

198 Heraf følger, at klagepunkterne vedrørende bedømmelsen af det individuelle ansvar for deltagerne i overtrædelsen og vedrørende fastsættelsen af bødens størrelse ej heller kan lægges til grund. Følgelig må tredje led af anbringendet om tilsidesættelse af fællesskabsretten også forkastes.

199 Da intet af Hüls' anbringender har kunnet lægges til grund, skal appellen forkastes i det hele.

Sagens omkostninger

200 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, der i medfør af artikel 118 finder tilsvarende anvendelse på appelsager pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, såfremt der er nedlagt påstand herom. Hüls har tabt sagen og pålægges derfor at betale appelsagens omkostninger. DSM betaler sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

1) **Appellen forkastes.**

2) **Hüls AG betaler appelsagens omkostninger.**

3) **DSM NV betaler sine egne omkostninger.**

Kapteyn Hirsch Mancini

Murray Ragnemalm

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 8. juli 1999.

R. Grass

Justitssekretær

P.J.G. Kapteyn

Formand for Sjette Afdeling